Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зложит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XVIII, Нр 1 (86) СІЧЕН - ЛЮТИЙ 2006 * КРЕНИЦЯ ЛІҐНИЦЯ

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

12 січня Господнього Рока 2006, в час нашой прадавной Коляды, в час коли царюют в земли нашій, під небом нашым Святы Святка, што *ся ім радує убога челядка*, одышол од нас Пастыр Добрий, спочыл в Бозі митрофорний протоєрей Михаіл Жук. З недолгого свого жытя аж 46 років оддал служыню Господу, нашій Церкви, нашому народови.

пт, *Одышол Пастыр Добрий*, стор. 6-7

(...) Нарешті католицкій ксьондз на одправі mówi, że już ostatni raz odprawia, że się nie nadaje do odprawy ta cerkiew, że będzie zamknięta і remontowana na zabytek. То мы за Левяром зас ходиме і він приіхал і повіл нам, жебы зме забеспечыли де барз ушкоджене, же забыток треба хоронити.

Емілиян Пырч, *Моі пережытя*, стор. 8-9

(...) Прото думам, же Лемкы, котры чуют ся етнічні (а не лем етноґрафічні) Лемками повинны в тій справі выказати велику консеквенцию і консолідацию. На тото рахую, коли як выбраний през Лемків і допущений през Міністерство репрезентант лемківскых етнічных інтересів буду выповідала ся в іх (Вашым) імени.

Олена Дуць-Файфер, *Сполням свій обовязок*, стор. 12

(...) Чынили так з наказу в собі ношеного – же шкода дару Божого, но бо і не было ся на што озерати. Тяжко і долго выконували осінні роботы, од свиту до змерку, але жыли в настрою оптимальным: же буде свято, же буде одпочынок, же буде родинна гостина, же буде кермеш...

Лука Сук, *Окравочкы обряду Лемківского Пущаня*, с. 15

(...) Ситуация кус для нього нова ся зробила. Бо то ліс, він – сам, они гын – в громаді. А и темно, бо то вечер, а гластиві ніч, и недуже видно. Но, кой тота Євка. Стоіт гын и кричыт. А тіж єй за дуже не видно, бо то ніч, и тоты з той громады так єй якоси обступили, же єй гластиві заступили и єй нич не видно. Лем єй чути, бо ся дре.

Павел Ксенич, *Як на Лемковині дівчата ратували*, с. 16

— Dziękujemy za niespodiwanku. Ja się tak wzruszyłam, że aż się popłakałam.
— Czemu nam nic nie powiedzieliście?
— Га! Втовды не было бы несподіванкы!
— Лишате ся на забаву? ДЙ Уйо грат!
— Певно!

Олена, Варка, Настка, *Забава в забаву*, стор. 23-25

На передній стороні окладинкы: *Саниця*, фото: Петро Басалыґа

На задній стороні окладинкы: *Капличка в Астрябику*, фото: Петро Басалыґа

Новины – не новины не лем з Лемковины

S 2 листопада Кошыцкє Студийо STV і Кошыцкє Радийо „Патрія" подало результаты Медженародного Фестівалю Телевізийных і Радийовых Проґрамів „Мój rodný kraj". В катеґорії радийовых проґрамів лавреатом остал музычний репортаж Андрия Кандрача *Русины в Румунії*.

S 4-6 листопада Університет Адама Міцкєвіча в Познані враз з інчыма науковыма і культурныма інституциями орґанізувал *Лемківскій Викенд*, на якій зложыли ся: выстава, конференция, прелекция, промоция лемківскых выдань і концерты (чыт. – ст. 9).

S 6 листопада Кружок Стоваришыня Лемків в Ґожові Влкп. Орґанізувал XIV Стрічы з Лемківском Культуром. Выступили нашы ансамблі: „Кычера" і „Кычерка", „Серенча", „Лемко Тавер" та „Акорд" з Украіны.

S **7 листопада вмер в Пряшові Василь Турок-Гетеш – выдатний драматурґ Театру Александра Духновича, передовий діяч сьвітового русиньского руху, перший і долголітній Ведучий Сьвітовой Рады Русинів.**

S **9 листопада вмер в Ніредьгазі Проф. Іштван Удварі, выдатний русиніста, автор численных прац з історії русиньского писменьства (шырше чытай на стор. 7).**

S 12 листопада Кружок Стоваришыня Лемків в Ліґници орґанізувал „Лемківскє Пущаня". Проведено го згідні з нашыма культуровыма, в тым і кулінарныма, принципами (чытай на стор. 15)

S 13 листопада в Мак-Лен (Вірджінія) одбыла ся стріча делеґатів Америкы на VIII Сьвітовий Конґрес Русинів в Креници з місцевыма Русинами. Делеґаты розповідали о днешньости і перспектывах на будуче Руснаків в Старым Краю.

S 3 грудня в Бардийові проведено XXXIII Маковицку Струну. Конкурсовы змаганя проходили в пятьох катеґориях. Окрем конкурсантів выступили ай солісты – гості, а серед них наша Лемкыня Юлія Дошна.

S 4 грудня в православній церкви Св. Тройці в Ґорлицях TVP награла материял до веденого через Браяна Скота проґраму „Etniczne klimaty". Емісию проґраму предвиджено на нашы Різдвяны Свята (чытай обік).

„Ірмос" підчас награня проґраму

S 10 грудня в SM Studio в Ґожові Великопольскым Ансамбль „Лемко-Тавер" награл першу свою платню CD, п.н. *Коляды*. Награня презентуєме на стороні 11.

S 10 грудня в Пряшові празднувала своє 15-літя Русиньска Оброда, покликана в марци 1990 рока. З шувным, як видно, опізніньом празднувала. Але празднувала! Най бы лем згода!

S 11 грудня в Мушыні орґанізувано екуменічну стрічу. Выступили два римокатолицкы хоры зо Санча, хор православной парафії з Креници і 5-особова група грекокатолицкой парафії з недалекого, хоц уж за границьом, Чірча.

S 15 грудня, в Братиславі, під патронатом Міністерства Культуры СР проведено остатню тогорічну стрічу проєкту реалізуваного про Русинів п.н. *Стрічы в Ґалерії*. На тот раз гостьом был знаний політык Александер Дулеба.

S 20 грудня в Санчы, а 21-го в Креници (Музей Никыфора) отворено – на груден і січен – вельку Ретроспектывну Выставу Польской Штукы Непрофесийной і Арт Брут „Талант, пасия, інтуіция II".

S 26 грудня в сідибі Головного Заряду Стоваришыня Лемків в Ліґници проведено річне зобраня. Підсумувано богатий в події (і барз бідний на пінязі) 2005 рік і накріслено плян діяня на рік текучий – 2006.

З пресы

„Etniczne klimaty"

W sobotę w prawosławnej cerkwi pw św. Trójcy w Gorlicach gościła ekipa TVP nagrywająca materiał do programu „Etniczne klimaty", który prowadzi Brian Scott, znany dziennikarz pochodzący z Gujany. Nagranie przypadło w dniu jednego z 12 najważniejszych prawosławnych świąt – Wprowadzenia Bogurodzicy do Świątyni. Brian Scott nagrał rozmowę z gorlickim proboszczem ks. Romanem Dubecem, młodzieżą prawosławną oraz kolędy prawosławnego Młodzieżowego Chóru Diecezji Przemysko-Nowosądeckiej „IRMOS" (gr. pieśń).

Chór tworzy rozsiana po całej diecezji łemkowska i ukraińska młodzież, a występuje on na „archijerejskich" nabożeństwach (tzn. z udziałem arcybiskupa Adama) oraz koncertuje w Polsce i za granicą. Dyrygentem chóru jest Marianna Jara. Jeszcze w grudniu chór planuje nagranie swojej pierwszej profesjonalnej płyty CD z prawosławnymi kolędami. Emisja programu z cyklu „Etniczne klimaty" z Gorlic, 8 stycznia o godz. 9.45 w TVP 3. (WICZ, *Dziennik Polski*, 7 grudnia 2005)

Niepewny los wiekowej karczmy łemkowskiej w Uściu Gorlickim

Autentyczna karczma łemkowska - ostatnia na dawnej Łemkowszczyźnie - wkrótce może zniknąć z krajobrazu Uścia Gorlickiego. Władze gminy chcą rozebrać i sprzedać niszczejący budynek. Ponoć przeszkadza w ruchu samochodów i urządzeniu nowego placu targowego.

– Prócz cerkwi i paru chyży [łemkowskich chałup - przyp. red.] nie zostało nam w Uściu nic. A teraz władze chcą jeszcze pozbyć się dawnej karczmy, przy której zachował się historyczny układ naszej wioski – oburza się Melania Chomiak, Łemkini z Uścia Gorlickiego (dawniej zwanego Ruskim).

Stuletnia budowla stoi w samym centrum wioski, przy skrzyżowaniu do przejścia granicznego w Koniecznej i Wysowej. (p. strona następna)

Niepewny los wiekowej karczmy łemkowskiej...

Przed wojną należała do łemkowskiej rodziny Humeckich. Zbudowana z drewnianych bali rywalizowała o klientów z nieistniejącym już żydowskim szynkiem. W kilku pobielonych izbach przygrywały łemkowskie kapele i cygańska orkiestra. Z beczek lało się piwo z pobliskiego browaru w Grybowie i węgierskie wino, gromadzone w chłodnych piwnicach.

– To nie była zwykła speluna. Pan Humecki pilnował, aby pijani nie spali przy stołach. Jak ktoś chciał pójść w cug, szedł na coś mocniejszego do Żyda Lejbka – opowiada starsza Łemkini.(...)

– Ten dom wymaga generalnego remontu, na który gminy nie stać. Poza tym sprawdziliśmy w geodezji, że stoi w pasie drogowym, a w związku z tym nikt i tak nie wydałby pozwolenia budowlanego - tłumaczy wójt Uścia Dymitr Rydzanicz. Dziwi się protestom, jakie część krajan podniosła na wieść o planowanej rozbiórce karczmy. W tym samym miejscu projektuje plac targowy z nowym budynkiem handlowo-gastronomicznym.(...)

– Zachowanie karczmy w obecnym miejscu to jej być albo nie być – uważa Chomiak. – Wójt dobrze wie, że po rozbiórce większość drewna nie będzie się już do niczego nadawać.

Podobne zarzuty stawia Anna Paluch, filolog rosyjski i teolog. "Zwrócenie łemkowskiej karczmy Łemkom byłoby również częściowym zadośćuczynieniem za zbrodniczą akcję "Wisła" – zaapelowała w oficjalnym liście do władz gminy. Wspólnie z Chomiak zaproponowała, aby w uratowanej karczmie otworzyć łemkowsko-polski dom kultury. Ich starania popierają m.in. główne łemkowskie organizacje: Zjednoczenie Łemków i Stowarzyszenie Łemków. Razem chcą wyremontować i zagospodarować dom, sprzeciwiając się rozbiórce i przeniesieniu.

Adaptację dawnej karczmy na centrum łemkowskie z biblioteką, salą wystawową, świetlicą i punktem informacji turystycznej proponuje Fundacja Wspierania Mniejszości Łemkowskiej "Rutenika" z Warszawy. Jej prezes Wiera Sandowicz-Bąkowska wywodzi się z rodziny przedwojennego, prawosławnego proboszcza w Uściu. Jako prawniczka zapewnia, że znajdzie ministerialne lub europejskie środki na remont zdewastowanego budynku. Stałą ekspozycję swych zbiorów zadeklarował Paweł Stefanowski, znany łemkowski etnograf z podgorlickiej Bielanki.(...)

We wtorek w Uściu zjawili się konserwatorzy zabytków, zaalarmowani przez prezes fundacji Rutenika. Barbara Skuza, kierownik sądeckiej delegatury Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Krakowie, nie znała wcześniej dawnej łemkowskiej karczmy. Przyznaje, że w ewidencji nie ma takiej budowli. Od szczegółowych ekspertyz uzależnia ewentualny wpis obiektu do rejestru zabytków.

– Ostatnie słowo należy i tak do rady gminy. Dla mnie to żaden zabytek. Mamy wiele innych obiektów, w których mniejszym kosztem można by urządzić centrum kultury – zaznacza wójt Rydzanicz.(...)
(Ireneusz Dańko, *Gazeta Wyborcza / Nowosądecka*, 14.12.2005)

Chyże, cerkiewka i ta karczma... jest to już żywy skansen w centrum Uścia

Na stole stare fotografie rodzinne, zniszczone, pożółkłe – zostało ich niewiele. Najstarsze wyblakłe, prawie z trudem można dostrzec sylwetkę wysokiego, szykownego, mocnego Łemka – właściciela karczmy w Uściu Humeckiego. Niemal dokładnie wówczas, kiedy robiono to zdjęcie politycy Polski i Związku Radzieckiego debatowali i w końcu postanowili ludność łemkowską przemocą wysiedlić z ojcowizny. Zostawili Łemkowie swoje cerkwie, domy i... karczmy. Było ich wiele: w Izbach, Śnietnicy, Wysowej i innych wsiach. Były!!!

Trudno uniknąć zadumy nad odchodzącą bezpowrotnie przeszłością. Stara, dawna wieś Uście z bielonymi lub pomalowanymi w białe pasy chyżami, cerkiew, szkoła, jarmark w centrum wsi, szynk Żyda Leibika i właśnie karczma Humeckiego, w której przygrywała orkiestra uścianskich Cyganów: Asafata, Klementa, Ilka pomordowanych w czasie II wojny światowej.

Obecnie przed naszymi oczyma utwardzone drogi, murowane domy, kwiaty w donicach, drzwi lustrzane, oświetlone drogi, duże sklepy, żaglówki na jeziorze – wygodnie jest żyć. Ale jednak czegoś żal. Jakiś smutek, nieruchoma nostalgia za światem, który odszedł. (...)
(Melania Chomiak, *Tygodnik Gorlicki*, 09.12.2005)

Szkoda, że tego interesującego artykułu nie możemy przedstawić w całości.

Ocalenie od zapomnienia

Zamieszkiwali ziemie polskie od stuleci, współtworząc historię od 1947 roku przesiedlani i wyrzuceni z podręczników – Łemkowie zawitali do Poznania.

„Weekend łemkowski" postawił na przybliżenie ich kultury w jak najprzystępniejszej formie. Nie zabrakło muzyki – dzięki koncertowi wokalistki folkowej Julii Doszny, zespołu Lemko Tower i ukraińsiego kwartetu Akord. Oprócz pieśni można było wysłuchać także wierszy pisanych w języku łemkowskim autorstwa Petra Murianki. Język ten z kolei sam stał się przedmiotem zażartej dyskusji podczas konferencji „Język, literatura i kultura Łemków" – bowiem mimo iż formalnie status języka przyznany mu być nie może, od lat wydawane są antologie wierszy, prasa i podręczniki.

– Od dzieciństwa wpajano nam, że nasza tożsamość ocaleć może tylko dzięki wiedzy. Dlatego wśród nas tak wysoki odsetek ludzi wykształconych – komentuje poeta Petr Murianka.

Otwarta została także w Muzeum Etnograficznym wystawa „Łemkowyna – kraina Łemków w fotografii", ukazująca widziane obiektywem Teresy i Piotra Basałygów krzyże i cerkwie beskidzkie – ale także ludzi i ich codzienność. (alt, *Głos Wielkopolski*, 9.11.2005)

Rozmawiała ze mną „alt" pół godziny, rozmawiała z innymi i tyle oto jej „wyszło" (zamieszczam cały artykuł, żeby widać było ten przeogromny wysiłek). A było o czym pisać – impreza, chociaż w każdej odsłonie kameralna, jako całość godna była uwagi. Byłem przekonany, że tam Na Pyrach, na bezminowym niby polu i to pod patronatem UAM, Łemkowie będą spostrzeżeni w prasie pelniejszym okiem. Jak widać, ziemniaki, bulby czy pyry – wsio ryba.

Одгорнутый листок з календаря

Є 7. новембер 2005... Одгорнутый листок з календаря...

Падать. Остров гранов перетинать нитку жывота, нашого приятеля, колеґу, отця, брата, діда і драматурґа з великым **Д**, Василя Турка.

Смерть остала холоднов ку нашым слызам, просьбам. Драма послідньой ночі одкрыла нечеканый луч світла, розторгла якысь фіранґы знаности, дошырока отворяла незнаму і світлом заляту драгу до вічности. Світ тя опустив, летиш до темноты а може там далеко в безконечных глыбинах і в безграничных просторах збачіш блискот малого зеленого луча, страчену звізду, котра тя освітить чістым світлом.

То є земля, котру єсь навікы зохабив, зболіта, доранена, але гордо выблискує своїм смараґдовым лучом до той страшной чорноты меджіпланетарного простору. Заміряш зор свій далеко над рідны Карпаты, Камяну, над поля дідів, прадідів, там на хмарній землі уж давно стихли їх попелы. Ту єсь быв щасливый.

Шытко мать свій конець: человек, мурнянка, квіток а проти вічност в них ніт розділу. Лем хвільку каждый з них ту є. Шкода, же тота хвілька є така коротка, а про такого Чловека як быв ты. Колыску лем душа прежыє, а з ньов і єй творчіст. Нашы серця, Василю, будуть хранити глубокый слід, што єсь по собі охабив на полю службы Русиньскому народу і культурі.

Смутно є нараз в театрі. Барз смутно.

(О. Ткач, *Info Русин*, december 2005)

Наголовок в *Info Русині* до того прекрасного посмертного слова о Василю, выслуханого в час похорону, был інчий. Такій, як бы го выдумала Пайзя Спід Берега. Зато серце не дозволило нам го не змінити.

Vasiľ Turok má stále rezervovaný stôl

Prešov - Agát zosmutnel. Na stole s rezervačkou je zapálená sviečka v kahanci a dva poldecáky. Jeden z nich patrí Vasiľovi, ale každý vie, že si už s nikým nepripije. Agát je prešovská krčmička, nachádzajúca sa neďaleko Divadla Alexandra Duchnoviča. Od zrušenia divadelného "bufeciku" sa stala akousi tepnou divadla, tvorivou dielňou, kde sa kuli plány tejto umelecky úspešnej kultúrnej ustanovizne.

Nielen z divadla, ale aj z Agátu sa v posledných dňoch stalo pietne miesto. Stôl je obsadený pre "ducha" divadla až do dnešného dňa, kedy má pohreb. Posledná rozlúčka s Vasiľom Turokom bude na prešovskom cintoríne dnes o 14. hodine v Dome smútku v Prešove. Dovtedy si k stolu nik neprisadne.

Herci stoja bezradne pri pulte, ani sa nesnašia potlačiť smútok. "Nás sa nepýtajte, opýtajte sa naňho divákov," vraví nám jeden z hercov k spomienke na svojho kolegu, ktorý ho naučil hrať divadlo. Herci medzi sebou s trpkou iróniu a nefalšovaným smútkom vyčítajú, že dlhoročný dramaturg činohry Vasiľ Turok od nich odišiel a nechal rozrobených mnoho vecí. Napriek všetkému sa zhodli, že stredajšie večerné predstavenie bude.

V Agáte sa mihnú starí matadori i mladí herci. Aj tí z "vedľajšieho" Divadla Jonáša Záborského. Vasiľ Turok bol neprehliadnuteľná postava, za ktorou smútia všetci.

"To divadlo je o živote. A ten život s dobrými i zlými stránkami mu dal Vasiľ," spomína fanúšik DAD, novinár Jozef Jurčišin. "Vasiľ mal zvláštne móresy, ktoré vyplývali z toho, že bol veľmi sčítaný človek. Takú ruskú literatúru mal v malíčku. Bojím sa jedného, že nie je pravda, že každý je nahraditeľný, lebo Vasiľ bol Vasiľ a nech príde po ňom ktokoľvek, bude to iné. Mám pocit, že už nie také dobré," dodáva J. Jurčišin.

Vasiľ Turok - Heteš, ako znie jeho celé meno, sa narodil 8.1.1940 v Habure (okres Medzilaborce). Stredoškolské vzdelanie získal na Osvetovej škole v Bratislave v rokoch 1954 - 1958. Po maturite v rokoch 1958 - 1963 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, študijný odbor učiteľstvo pre stredné školy – slovenský a ruský jazyk. Po absolvovaní vysokoškolského štúdia v rokoch 1963 - 1964 vykonával základnú vojenskú službu, kde zároveň pôsobil ako učiteľ na Vyššom delostreleckom učilišti v Martine.

"Od roku 1964 - 1985, teda plných 21 rokov, pôsobil ako stredoškolský učiteľ na gymnáziu v Prešove, kde vyučoval ruský a slovenský jazyk. Bol dobrým pedagógom, vychovávateľom mladej generácie a jeho študenti majú naňho tie najlepšie spomienky. Už počas pôsobenia na strednej škole externe spolupracoval s našim divadlom," spomínajú kolegovia, ku ktorým sa V. Turok naplno pridal 1. augusta 1985. Vo funkcii dramaturga činohry DAD pôsobil až do smrti.

Za svoju tvorbu získal mnoho uznaní, no prestížna Doska mu v posledných rokoch vždy prekĺzla medzi prsty. Ako sme sa dozvedeli, teraz ju mal dostať za celoživotné dielo. Opäť mu však unikla, nedošil sa toho. (Michal Frank, *Korzar*, 10.11.2005)

Автор, так симпатычні пишучы о бл. п. Василю, споминаючы в Його жытьописі о тым, же был учытельом пряшівскоі ґімназиі (там середня школа), не надтыркнул словом – же вельо років выкладал тіж в Православній Богословскій Академіі (PTF). ...А Василь ся того не стыдал!

33. ročník Makovickej struny

„A čija to chyža stojit na dolini, čije to divčatko šije na mašini..."

Je vám to povedome? Možno ste boli jednými z tých, ktorí si túto pieseň spievali z hžadiska spolu s účastníkmi Makovickej struny. Touto už skoro kultovou piesňou, ktorá znie pomerne často v našich domácnostiach z rádia, sa návštevníkov Makovickej struny dňa 3.12. 2005 otvoril jej 33. ročník. (...)

Hosť do domu - Boh do domú. Keďže začiatok i koniec otvorila pieseň *A čija to chyža* prirovnám toto vystúpenie ku „chyžke", do ktorej v závere posledných troch blokov vstúpili aj hostia, akými tohto roku boli Júlia Doszna z Poľska, ktorá ukázala viacznačnosť v piesni, čo sa týka melódie. Možno mnohí z vás spoznali v jej druhej piesni melódiu „našej" piesni - *Koli buduvali bilu Makovicu.*

Slovenka Helena Zahradníková zaujala svojou bezprostrednosťou a vyslovene „rusko-babuškovským výzorom" aj, keď prezentovala piesne z okolia Žiliny. Tretím hosťom bol Petro Matij, národný umelec Ukrajiny (...). (M. Lacova-Hupcej, *Bardejovske novosti*, 9.12.2005)

Komentarze / коментарі: pt; пт

ОДЫШОЛ ПАСТЫР ДОБРИЙ

12 січня Господнього Рока 2006, в час нашой прадавной Коляды, в час коли царюют в земли нашій, під небом нашым Святы Святка, што *ся ім радує убога челядка*, одышол од нас Пастыр Добрий, спочыл в Бозі митрофорний протоєрей Михаіл Жук. З недолгого свого жытя аж 46 років оддал служыню Господу, нашій Церкви, нашому народови.

О. Михаіл вродил ся 18 мая 1939 рока в Перунці. На выгнаню жыти Му пришло в Вількоціні к. Пшымкова. В 1954 р. вступил до Православной Духовной Семінариі в Варшаві, жебы по шестьох роках, 21 вересня 1960 р. приняти сан священника. Уж о штырі дни по высвячыню обнял першу свою парафію – в Зимній Воді і Михалові, тоту, котра як перша на земли нео-Вавилону – бо уж в серпни 1947 рока – серед Лемків ся зорґанізувала. По семох роках служыня колишнім Бортнянам, Фльоринчанам ай інчым з выгнаной Лемковины, незбаданы чловечы дорогы завели Го на протилежний край державы, ґу самій східній граници, до Кальникова к. Перемышля. Ту трудил ся щыро, оддано од 1967 до 1973 рока. Пак щесливі, і на щестя, вернул ся ґу лемківскій діаспорі, до Любіна. Уж на все. На долгы тридцет і три рокы. В сьвідомости „західнього" Лемка через три десяткы років оставал в такой завітній паралели: О. Михаіл Жук – Любін. І одворотні.

...Та мі вписали ся в памят сітри місця служыня о. Михаіла. На Великден 1963 рока чытал єм в „домашній" михалісвкій святыни першого в жытю Апостола. Здавало ся мі з перенятя, же ся підо мном земличка розступит. Але завдякы наставліням, завдякы великій погоді духа о. Михаіла вшытко пішло добрі. І уж на все „тото вшытко" щесливі благословлене, щесливі при мі остало. В 1967 р., по першым році духовной академіі, на обовязкову практыку завдякы стараням о. Михаіла пришол єм акуратні на Його товдышню парафію, до Кальникова. Ту окрем „всего і вся", навчыл мя в ріці Вышня... плавати. І хоц тото знаня, прекладане на жытя, не все ся добрі асоциює, при велькых водах быват хосенне. Были такы воды, як тота в 2000 році, коли мі – недосконалому – подал міцну, авторитетну руку о. Михаіл. Одтале, уж з Любіна споминів мам дуже. Бо рокы то! Але не моє ту жытя важне, не моя біоґрафія. Та як пишучий тоты рядкы, мам право і мам за што особисті вклонити ся Памяти Отця Михаіла.

І такых як я, в ден Його похорону, 16 січня 2006 рока, была завітня „тьма". В церкви было так кісно, же не дало ся перейти з хору ґу труні, жебы при самым Ним прочытати остатнього, о 43 рокы по тым першым, Апостола. Приятель Павел деси на антифонах дал іщы рады выйти з церкви по вінец (приіхали мы з Гір в ночы, а рано квітярні были іщы за-

Приідідте, посліднєє цілованіє дадим, братіє, Умершему..

„Обнесте мя, братя, попри церкви, де рокы мої зышли..."

„Ту, при західній білій березі, серед першых парафіян, спочну..."

„Дякую за Гору квітя. Тепло мі." Фото: Павел Стафиняк

перты), але пак ввойти до церкви уж ся му не дало, хоц ся красні люди просил, же хце, же мусит поробити знимкы. Стоял на дворі, на тріскучым морозі, простоволоса, з одкрытом головом три годины. Так зрештом – як соткы інчых.

Ціле богослужыня в любіньскій церкви, враз з чыном священничого похорону тырвало понад штырі годины. Чом о тым пишу, чом єм ся так ял тых годин, якбы тото акуратні было найважнійше? Ял єм ся, бо хцу Вам повісти – вшыткым, котры сте на ТЫМ похороні не были, бо сте з оправданых взглядів быти не могли, або ся вам авто зопсуло, або сте ся сами небарз здрави чули – же кєд ся зачали сьпівати стихіры *Приідідте, посліднєє цілованіє дадим, братіє, умершему...*, кєд зачали люде пращати ся з Помершым, та ішли попри труні, і ішли, і ішли. Аж тераз мали можливіст ввойти до церкви тоты, што цілу архієрейску Службу Божу і чын похорону перестояли на дворі. Уж пересьпівали ся помаленькы вшыткы стихіры (не памятам в пародесятлітнім сьпіваню, жебы іх до той потребы бракло), а люде все ішли. Хор пересьпівувал цілы коляды – а люде все ішли. Чотырдесят минут переходили люде попри труні. То дає выображыня як численно пришли Лемкы попращати Доброго Пастыря.

Вольом Покійного было, жебы похоронити го на сельскым цмынтері в Зимній Воді. Всупереч назві власній місцевости, і хоц – як далеко і шыроко – тіж чужына, теплійше ту як серед безконечні студеного, безконечні чужого бетону міста. Ту ставлял першы свої священничы крокы, ту по долгых роках служыня обраному Добру, по труді жытя – на вічний чловечий час, на завітній час Господен – спочнул.

Ту раз іщы – як і підчас богослужыня в любіньскій церкви – пращальне слово, остатню послугу оддали Покійному Іх Высокопреосвященство Владыка Єремія, Архієпископ Вроцлавкій і Щеціньскій та священство підлігаючой Ім Єпархії. Од вірных любіньской парафії попращала свого долголітнього Пароха Аліна Гнатишак.

Хоц прозвучали остатні похоронны сьпівы, остатні слова, хмара народу барз помалы рідшала. В смутну зимову простір долго іщы несла ся Коляда Святых Святок. Векшала ся і векшала гора квітя на могылі Митрофорного Протоєрея Михаіла Жука. ВІЧНАЯ ЙОМУ ПАМЯТ! (пт)

МИХАЛ КОВАЧ

О вічности

Я, сыну, рокы рахую по сійбах і жатвах,
старію в парі з оріхом што росне во дворі,
руком мойого родича як прутик садженым...
З мойого поля і труду голодных вас кормлю,
і спрагу вам гашу зо свойой, не чуджой студенкы...
Од ясной яри по осін скорботну мій валал
заєдно, все мятом пахне і дрібным румянком...
На жытя земского джерелі вік свій прожывам
і чекам дармо же сын мій ґ джерелу ся верне,
хоц шурхіт вітру з яблінком в моій загороді
чытам, кєд о вічности тихо пошептуют:
же жытя – вічна преміна, вічне вандруваня,
і вічний одхід і вічне, лем нове – вертаня.

25 СІЧНЯ 2006 РОКА ВМЕР,
ЛИШЫЛ СВІЙ ДОЛГОЛІТНІЙ НАРОДНЫЙ ПОСТ

МИРОН КЕРТИЧАК

ГОЛОВА ОБЬЄДНАНЯ УКРАІНЦІВ ПОЛЬЩЫ

Слова щырого спілчутя Родині, Близкым і вшыткым Членам та Прихыльникам ОУП

складают
Головний Заряд Стоваришыня Лемків
і Редакция „Бесіда”

ПРОФЕСОР ІШТВАН УДВАРІ

...Чом же то так часто в час остатній приходит ся писати „молоды” некрологы?! Чом то так понагляют ся молоды і мудры люде на вічний спочынок, кєд на ниві нашій тівко роботы? ...Лем в минулій „Бесіді” чорныма буквами вели мы розповід о бл. п. Василю Туроку, што 7 листопада „взял” і лишыл нас. Смерт Його здомінувала решту нашого малого сьвіта.

А лем о два дни за Васильом, 9 листопада 2005 рока одышол до лекшого сьвіта Професор Іштван Удварі. Одышол прожывшы 55 років (родж. 14 липця 1950 р.). „Упокоіл ся”, як бесідує наш прекрасний церковно-славяньскій язык, а над сенсом того поняття застанавлят ся близкій приятель Професора Ігор Керча: *...до посліднього кроку свого неспокійного земного пути він нетерпеливо і жадно чекал каждой новины з русиньского жытя, принимал до свого серця сладіст доброй новины і гіркоту злой.*

Знали і мы добрі того Мадяра, з далекого русиньского роду Жменяків, котрого ґены возвали орати прадідню ниву. Знали його діло нашы Чытателі. Кілько то книжок Іштвана Удварі представили мы на странах „Бесіды”! А кілко не представленых не лем прикрашат бібліотеку. ...Іщы книжка пахла сьвіжом друкарском фарбом, а професор уж нам єй слал.

То в велькій мірі завдякы дошліджыням Проф. Удварі, выданям цінных джерел в сфері давного писменного языка Русинів міг ся утвердити сучасний його статус. То він, як перший в пробудженым по 1989 р. нашым сьвіті, справил же в 1993 р. при Педаґоґічным Інституті в Ніредьгазі отворено Катедру Украіньской і Русиньской Філології. Подібно барз дуже коштувало го поставліня крапкы над тым рівнорядным „і”.

Дякуєме! Правда, дакус пізно. Та може зато Памят, зрефлектувана, лишыт ся долгом і щыром. (пт)

ЕМІЛИЯН ПЫРЧ

Моі пережытя

(закінчыня)

Будова церкви і плебаніі

Як мы ся юж порозділяли по осадниках і хоц нас прияли дост холодно, але якоси то было – то найперше зме зашли до Церкви. Она не была ани замкнена, підлога была зогнита, што треба было добри смотрити, жебы не впасти під підлогу.

Ходили сме аж до осени разом з католиками. Як зме ся довідали, же приіхал до гір отец Левяр, то мы його просили, жебы приіхал до Ганчовы. І приіхал, пішол до церкви, посмотрил на руіну і нам повіл, же буде ся о ню старал – жебы нам оддали. Долго не было одповіди. Нарешті католицкій ксьондз на одправі mówi, że już ostatni raz odprawia, że się nie nadaje do odprawy ta cerkiew, że będzie zamknięta і remontowana na zabytek. То мы за Левяром зас ходиме і він приіхал і повіл нам, жебы зме забеспечыли де барз ушкоджене, же забыток треба хоронити.

Середня баня не мала даху, впала з крестом. Купили зме папы, зробили рыштуваня, накрыли – забеспечыли. А робил тото Феціца Емілиян, він был малий і мал добру, міцну голову. По забеспечыню зробили мы замок до закристиі, з боку, як єст і тепер. Нихто нам не перешкаджал. І так мы чекали коли нам церков оддадут, а священникы приізджали раз на місяц на одправу. Чекали зме зо два рокы, а Левяр все ходил до Повітовой Рады, все за нас просил, аж повідомил нас, же дашто з того буде.

Приіхали пшеводнічонци Міхалюс з Ґорлиц і пані з выділу вызнань. І так ся зачало. Мы ся просили, же будеме ремонтувати, же то єст забыток, же його шкода знищыти.

Поіхали мы до консерватора до Жешова, звал ся він Тур. Одвиділ найперше церков і казал нам рыхтувати грубий материял. В тым часі в Ждыни Зємба Адам вытинал грубы штукы, бо мал свій ліс. Я поіхал на ровери видіти тото дерево. На другу неділю поіхали зме быбрати, котре нам потрібне, заплатили і возили мы тото дерево до Устя на водний тартак. Різал го Венжик – католик. Як зме мали дерево, а консерватор ґонты обіцял і майстра, зачали сме роботу. Осиф Ференц з Гуты Высівскої был найстарший майстер, а решта помічникы. Але того долго не было, бо тот майстер штого призначыл консерватор не хотіл доізджати. І зас ся на дост долго стримала робота.

В 1963 році довідали зме ся о майстрах такых, што ремонтуют стары забыткы і просили мы, жебы пришли видіти наш забыток. І пришли. Головний майстер повіл, же даст ся тото зробити. Майстер, зо села Недзіцы коло Чорштына, называл ся Андрий Меляняк.

Будова ся тягла, бо треба было двигати середню баню, стемплювати, і так вставляти швалі (белькы). А были 10 метрів долгы, то страх было смотрити на тоту роботу. Як вставили швалі, то ся взяли за ремонт бань. В 1965 році была роблена перша, разом з вінцьом. 1966 рока была роблена друга баня, а в 1967 році – дах. Бані покрыл нам Михал Піщык з Устя. В 1970-ым вставили мы підлогу. На Николая зме одправляли на підлозі. В зимі купили мы дерево на ґонты, на обиваня стін. Робили зме іх сами, в Микуляка.

В 1970 році зачали зме глядати іконостасу, то мы го нашли в Ярославі, але лем част была выремонтувана, то нам повіли, жебы робити на місци. Робили іконостас в 1972 році на старій плебаніі. Маляре были з Ярослава, а головний называл ся Матвій. Помагали ім Лукачын Митро і Карасіньскі Станіслав.

В тым часі Анастазия Ґлюз і єй дівка Мария Канюк, замешкалы в Америці, офірували нам два дзвоны. Анастазия Ґлюз купила нам тіж дарохранительницю, образ Ісуса Христа в Саді Гефсиманьскым і дала на одновліня двох бічных олтарів. Югаска Курило дала офіру на малюваня стіны за іконостасом.

Недалеко церкви была порожня хыжа Ілька Ковальчыка, в ній жыл священник. Так долго, аж як зме поставили нову плебанію. Впровадили зме до ней священника Олесюка.

Фундушы на будову удало ся нам выпросити од старых Ганчовынив в Америці. Был в нас на виджыня свого села Дурняк Ігнатий зо женом. І мы його просили о поміч. То він ся нас пытал ци поставиме як будеме мати материял. Мы ся згодили і долго зме радили над том будовом. Він нам повіл, же як приде до Америкы то побесідує з ганчівскым комітетом і нам одпише.

За недолгій час пришол лист. Жебы написати якого нам треба материялу і кілко чого. То зме зараз одписали. Же як приде до того, же будут высылати, то не на єдного, але на вече Ганчовынив. А метариял такій: бляха 1,5 тоны, цегла 24 тисячи, акерманів 1200. Не буду вшытко писал, бо єст лист – кілко чого пришло.

Як материял пришол, то нам зараз владзы зачали перешкаджати, же тот плян не може быти коло забытку церківного. Казали нам ре-

Перед новопобудуваном ганчівском плебанійом. Стоят: в вышнім ряді, перший од лівой – о. Декан Александер Дубец, теперішній Архієпископ Адам; о. Андрий Якімюк (руком поправлят нагрудний крест); в дверях (в камілавці) – о. Михаіл Рыдзанич; пониже него, направо – автор споминів, Емілиян Пырч; пониже него Григорий Стефановскій; перший з права, долину – Василь Хомяк; велька, чорна (іщы) пляма на голові – теперішній редактор „Бесіды"; выжше него – Ярослав Трохановскій.

монтувати стару плебанію, же нам дадут дерево што треба вымінити, а мы жебы ставили, і жебы была така сама як стара. Але мы ся не згодили і зышло дуже часу, а навет років. Мусіли зме робити другій плян. І зме якоси выпросили, же казали стару розвалити. Приіхали, сфотоґрафували, было то пізно в осени. Зараз зме розвалили половину, вычыстили пляц під будову.

Мулярів зме мали зо Шымбарку. Приіхали, вытычыли і зачали зме копати фундаменты. Заляли зме рівно зо земльом

На другій рік мали зме інчых мулярів, то зме си зробили такє розплянуваня, якє нам пасувало, оба з Рыдзаничом Ваньом. Скорыстали зме з того, же нас нихто не конторолював, бо ся нам змінило воєвудзтво, признали нас під Новий Санч. І зме поставили як хотіли.

В осени пришли на контроль, але плебанія юж была покрыта бляхом. Посварили ся з нами, але кару не дали. І так ся нам якоси вшытко удало, же маме плебанію. Найбільша подяка Ганчовянам в Америці, бо інакше бы зме єй не мали. З поля тринкували зме два рокы пізнійше. І поставили зме стодолу з того материялу, што зостало зо старой плебанії.

В 1981 році зме огородили церков. Огороджыня вкрыли зме тыма ґонтами, што нам зостало з обитя церкви.

Барз зме з того задоволены, же маме Церков і плебанію.

Описане єст лем тото, што найважнійше. Описал Ганчовян Пырч Емілиян в 2000 році.

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Лемківскій Викенд

Стоваришыня Форум Культур при спілучасти Інституту Етнології і Антропології Культуровой Університету Адама Міцкєвіча, Інституту Східнього УАМ, Етнографічного Музею в Познані, Познаньского Товариства Приятелів Наук, Книгарні Букарест (Księgarnia Bookarest) та Blue Note Poznań Jazz Club орґанізувало в днях 4-6 листопада 2005 рока в Познані імпрезу (в задумі циклічну) під назвом Лемківскій Викенд.

Назва трафлена, бодай в сенсі часу проведіня імпрезы, котра выполнила го од пятничного пізного пополудня до пізного недільного вечера. Кєд ходит о зміст імпрезы, над назвом оном мож бы подискутувати. Мі бо „викенд" – так як тото поняття західня культура приняла на окрисліня призначеного што тыжден часу розвагы і одпочынку – конотує ся з лежаньом горібріш, розважаньом при пивку. Евентуальні скорыстаньом з подаваных надбань культуры: театру, кіна etc. І тото остатнє, конкретні „etc", уж бы ся кваліфікувало під зміст реченой імпрезы, барз ріжнородной, в котрій было такой „вшытко". І такой было бы викендом. Для обзераючых, слухаючых (бо для орґанізаторів, для выступуючых, што приіхали з далека – то обычний шувний труд, над котрым ся нихто викендовий николи не застанавлят; і мы не будеме).

А што было на Лемківскым Викенді? Бо окрісліня „такой вшытко" о змісті невельо бесідує... Хоц, заправды, было там такой вшытко. Отже:

Была, в Етнографічным Музею, выстава *Лемковина – країна Лемків в фотографії*. Авторы знимок, Тереса і Петро Басалыга, з вельком душом вказали Великопольщы не лем красу нашой землі, але тіж єй духове богатство. Тішыти ся треба, же працы тых авторів, котры здобывали уж вельо нагород на ріжных конкурсах, мают шторазвекше признаня, а круг іх любителів сіґат далеко поза меджы нашого лемківского сьвіта. Для нас, скупленых на тых адде страничках то тым векша сатисфакция, бо-ж супружество Басалыґів то сталы співпрацівникы „Бесіды". Попри выставі Басалыґів експонувано тіж репродукциі старых знимок Стоваришыня Любителів Лемківской Культуры зо Стшелец Краєньскых.

Вернісаж выставы прикрасил концерт Юліі Дошны і єй маленького, лем двоособового, та барз доброго ансамблю. Знаме тот сьпів, тоту музыку, але підкріслити належыт єй своєрідну, субтельну красу, для котрой і ту, до Познаня, гнали любителі з далекых просторі нашой діаспоры.

Отвориня выставы Тересы і Петра Басальшів.

Концерт Юлії Дошны. В тлі выстава старых знимок.

Конференция в Історичній Колегії.

В камеральній сценериі Книгарні Букарест.

Была, в суботу дополудня, в Історичній Колегії (Collegium Historicum) конференция на тему: *Язык, література і культура Лемків*. Модератором конференциі был проф. Пйотр Крашевскі, а выступило аж семеро прелеґентів. Подаю іх за порядком выступліня, а іх темы в языку выголошыня рефератів, т.є – державным: др Олена Дуць-Файфер (*Przez literaturę ku etniczności – literatura łemkowska od połowy XIX w. do dziś*), Петро Трохановскій (*Literatura łemkowska. Od poznawania do tworzenia*), dr Monika Ślęzak (*Znaczenia czasopiśmiennictwa łemkowskiego dla społeczności Łemków w Polsce*), др Мирослав Пецух (*Wasyliwka – łemkowska wyspa na południu Ukrainy*), mgr Sebastian D. Dubiel (*Język jako istotny wyznacznik tożsamości Łemków oraz jego rola w rozwoju świadomości etnicznej grupy i łemkowskim odrodzeniu*), мгр Марта Грабан (*Zwiastuny śmierci w tradycyjnych wierzeniach Łemków*), mgr Andrzej Stachowiak – організатор Викенду (*Język łemkowski w Cerkwi*). Ожывлену дискусию выкликала сфера языка Лемків, як языка. Ожывлену, але не зажерту, як написала кореспондент газеты „Głos Wielkopolski" (см. стор. 4 „Бесіды"). От, єден, другій титулярний дилетант остал, ту через др Олену Дуць-Файфер, спокійні спроваджений „на землю". І тілко. Барз ся подабало выступліня молодіцкой, „свіжо впеченой" пані магістер Марты Грабан. Зобрала она в своій працы, ту вырывково реферуваній, барз інтересуючий материял на тему предвозвістників смерти в віруваних Лемків. Зобрала од дожываючого, найстаршого покоління. І тото для нашой культуры остане.

Была, в Книгарни Букарест – як написано в програмі – „стріча з поетом Петром Мурянком – презентация авторска". Але, як все на моіх стрічах, не была то лем моя поезия, особливі тота сьпівана, при акомпаніаменті сына Ігоря. Была того вечера промоция выдань Стоваришыня Лемків і Стоваришыня Любителів Лемківской Культуры. Был гардий концерт молодіжного ансамблю „Лемко Тавер" і ансамблю „Акорд" з Украіны. А перед тым мило заскочыли зобраных познаньскы студенты, котры зорганізуваны через п. Анну Хранюк в хорик, засьпівали пару лемківскых сьпіванок.

Была неділя. І як на неділеньку святу пристоіт – в православній Церкви Св. Миколая – было богослужыня. Сьпівати мал хор з Креницї. Мал як – задумали мудро організаторе – дополнити лемківскым церковным сьпівом ціліст нашой культуры. Але не дополнил. Як зауважыл в Інтернеті „знавец" – хор має за низкій рівень, жебы сьпівати на так высокым форум.

Была в полудне прелекция о лемківскых камінных крестах. Был на вечер, в престіжовым Blue Note Poznań Jazz Club, концерт „Серенчы". Але мене уж в неділю не было. Кому в дорогу – тому час.

Spis kolęd:

1. Tropar Rożdestwa
2. Dobryj Weczir Tobi
3. Świataja Warwara
4. W Jasłach Leżyt
5. W Hłubokij Dolyni
6. Wo Strani Judejskoj
7. Wozweselymsia Wsi Kupno Nyni
8. Świata Nicz
9. Skinija Złataja
10. O Dywnoje Narodżynia
11. Z Nowym Rokom
12. Świataja Warwara (karaoke).

„Лемко Тавер" колядує

...Пополудньом другого дня Святок – Рождества Христового сідил єм сой родинні на гостині і медже єдным а другым „Дай Боже здравя!", посеред приязной бесіды, слухал коляд што з „вежы" плынули, сьпіваны (номен омен) через „Лемко Тавер". Так може дакус не „по-божому", бо коляд в скуплїню выпадало бы слухати. Но але час ся змінят. Нашы вітцьове, ай я іщы того зазнал, сьпівали коляды, в неєдну Велию, в Рождество неєдно высьпівали цілу „книжечку" запоряд – „по-божому". І пак ся уж гостили і гостили, бо сьпівати од нова запоряд было бы пренісні. А тото днешнє чудо – „вежа" буде ти сьпівало запоряд, наокругло, ай і без пущаня, хоц ты сой здравкаш – не здравкаш, черкаш – не черкаш, бесідуєш не бесідуєш; никда му дых не запре, не вкоськат ся. Тай в ситуації такій, як повідают східні братя нашы, *постає питання* – ци по-божому... не слухати нияк, ци тіж дакус не по-божому слухати помедже дашто *зо сьвіта сего*. Признате – тот другій выхід хосеннійший.

І признати треба, же слухат ся коляд в выконаню „Лемко Тавер" барз добрі. Не є то потужний професийний хор, котрий дораз ставлят чловека „в цапкы" і не дає ниякого выбору в тых квестиях над якыма розсуджували мы пред хвильом. „Коляд" ту представляных слухат ся легко, з одчутьом внутрішньой веселости, заправды святочно. Так видит тото зрештом сам заложытель „Лемко Тавер", о. Артур Грабан, кед в короткій історії ансамблю (котру акуратні в тій хвили чытам) повідат: *В тото, што робиме, вкладаме дуже труду, але не бракує тіж доброй забавы, што мам надію, чути в музычных акордах той платні.* В тій забаві вшытко єдно нее нич з банальности. Памятати треба, же выконавцями є молодіж, з голосами лем дозріваючыма, до того – молодіж недавно однайдена для народного жытя. Правда, нерідко огладжена артистычні, музычні, але тото тіж не ґарантує іщы можности переданя в ділі якого ся підняли той істоты, духа, што просякнена ним наша культура, культура християньского Сходу.

Тото акуратні старат ся вдыхнути до звучаня „Лемко Тавер" Олег Смолей, керівник ансамблю. Чынит сесе змысні, так як чынити треба, як мусит ся чынити гнеска, кед хце ся втримати „на фали" з трудом – як речено выжше – привернену джерелам молодіж. При інтересуючым доборі репертуару, при збережыню климату, барз оргінальні, творчо і по сучасному аранжує страну вокальну, особливі же інструментальну.

Кед ходит о спомнений добір репертуару – ту є він барз ріжнородний. Попри тропарі Рождества (ґратулюю, Отче, канонаршыня) попри каноніч-ных, так бы речы колядах, барз сьвіжо звучыт прадавна народніст в балядовых шедрівках, колядах *Святая Варвара, В глубокій долині*. Заскакує дакус транспонувана ґу східній культурі коляда *В яслах лежыт*, приспособила ся уж і нам „інтернаціональна" *Свята ніч* (може дакус шкода, же не похоснувано лемківского перекладу, публикуваного в „Бесіді"). Жыєме в Сьвіті і жебы ся му не дати пожерти, мусиме быти і в ним. Інтелігентні.

Барз ґарді презентує ся ґрафічна страна платні, што є ділом Володислава Грабана і його дівкы Оксаны. Єдным словом – лем до придбаня! **(пт)**

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Сполням свій обовязок

Обіцювала єм, і принимам тото за свій обовязок, інформувати лемківскых (і не лем) форумовичів што до дальшого ходу справ звязаных з покликаньом репрезентантів лемківской етнічной меншыны до Спільной Комісиі Уряду і Національных Меншын.

Адже, остатні материялы, якы єм гев замістила односили ся до стрічы в "Рускій Бурсі" в Ґорлицях, де зобраны лемківскы орґанізациі демократычні выбрали **спільных** лемківскых кандидатів і ефект тых выборів разом з цілом докладном іх документацийом послали до Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрациі.

Што было дальше?

1. Згідно з обовязуючом на основі Уставы процедуром, Міністер мал затвердити тоты кандидатуры. Але речены лемківскы орґанізациі в місце інформациі о затверджыню отримали од Міністра Каліша писмо, де представлят він до заопінюваня тым орґанізациям не выбраны през них кандидатуры О. Дуць-Файфер і Ю. Стариньского, лем кандидатуры О. Дуць-Файфер і С. Гладика.
2. Вшыткы лемківскы (в понятю етнічным) орґанізациі: Стоваришыня Лемків, Стоваришыня "Руска Бурса", Репрезентатывний Артистычний Ансамбль "Лемковина", Лемківскій Ансамбль Пісні і Танця "Кычера", Фундация "Рутеніка", Громадянскій Круг Лемків "Господар", Музейне Товариство в Зындрановій, Стоваришыня Любителів Лемківской Культуры в Лутах заопініювали позитывні выбрану през них кандидатуру О. Дуць-Файфер і неґатывні нашмарену ім през Міністерство кандидатуру С. Гладика. В однесіню до той другой сформували сильний протест, што высловили з ёдной страны во спільным писмі, якого зміст замішам ниже (поставлены сут під ним печаткы вшыткых осьмёх реченых орґанізаций), з другой страны в окремных іщы писмах, якы выслало до Міністерства (о ківко мі відомо) Стоваришыня Лемків, Стоваришыня "Руска Бурса", Ансамбль "Кычера", Громадянскій Круг Лемків, Музейне Товариство в Зыдрановій і хыбаль Ансамбль "Лемковина".
3. Замішам гев зміст спільного писма (Залучник 1) і зміст писма Стоваришыня Лемків (Залучник 2). Інчы писма, прошу, най замістит гев кажда з орґанізаций, яка іх сформувала.
4. Незалежні од опінії репрезентуючых лемківску етнічну меншыну орґанізаций Міністерство само (як того был певний на зобраню в Ґорлицях А. Маслей) вызначыло репрезентантів, то ест О. Дуць-Файфер і С. Гладика. Не поінформувало зрештом про тото никого з заінтересуваных. Я дознала єм ся про тото рішыня Міністерства аж товды, коли запрошена на І стрічу Спільной Комісиі до Варшавы (21.09.2005 р.), стрітила єм там в місце Ю. Стариньского С. Гладика
5. Підозріваючы, на основі выповіди О. Маслея і досвідчыня, якє маме з нашого жытя в повоєнній Польщи, же Міністерство нияк не буде ся рахувало ани з нашыма выборами ани з нашыма протестами, іхала єм до Варшавы уж приготовлена на таку евентуальніст. Прото роздала єм ксерокопіі нашой спільной лемківской опінії што до кандидатуры С. Гладика вшыткым представникам Національных і Етнічных Меншын і выразила єм протест проти рішыню Міністерства, коли Мін. Каліш вручал мі покликаня на члена Спільной Комісиі. Очывидно, як єм ся додумувала, Мін. Каліш не мал понятя про тоту справу, тото рішали урядникы, котрых преференциі сут знаны. Міністер казал урядникови выяснити справу. Очывидно, выясніня было мало мериторычне, а й консеквентні заповіла єм дальше протестуваня Лемків в тій справі. Протесты прислало тіж (і скорше і пізнійше) вельо Лемків з Америкы і з Польщы. Залучам гев тоты протесты.
6. Продолжыня мойого протесту, сперте през Ю. Стариньского і при підтримці вшыткых лемківскых орґанізаций, мало місце на проведеній пару дни пізнійше (26.09.2005 р.) Конференциі орґанізуваній през Уряд РП і Раду Європы в справі выполняня през Польщу постановлінь Рамовой Конвенциі про охорону Національных і Етн. Меншын. Там зме представили английскє тлумачыня (през присяжного тлумача) нашой спільной протестуючой опінії і парукратно забераючы голос, насьвітляли зме ситуацию прекрочыня през Міністерство права до демократіі і неперестеріганя през міністерство записів Уставы о Нац. І Етн. Меншынах. (Прошу Ю Стариньского про долучыня гев той англ. Версиі нашого писма). Ехо тых выповіди было значуче. А мы зме заповіли консеквентну континуацию нашого протесту і допоминаня ся про свої людскы права до саморепрезентуваня.
7. Думам, же тепер єст єден з найважнійшых моментів в нашій історіі. Од него залежыт наше будуче. Коли допустиме, жебы лемківску етнічну меншыну (офіцийні 5900 осіб) репрезентувала особа, котра деклярує ся як приналежна до інчой, національной меншыны (офіцийні 31000 осіб), котра неєден раз протестувала проти вчыню лемківского языка, недавно іщы кричала же жадных Лемків як етнічной меншыны польскій уряд не узнат, котра служыт цілям выбраной през себе (не лемківской) національной меншыны, то допустиме жебы наш быт, труд, діяня ішли не для захованя і розвиваня нашой лемківской достоменности, лем для цілів інчой достоменности.
8. Прото думам, же Лемкы, котры чуют ся етнічні (а не лем етноґрафічні) Лемками повинны в тій справі выказати велику консеквенцию і консолідацию. На тото рахую, коли як выбраний през Лемків і допущений през Міністерство репрезентант лемківскых етнічных інтересів буду выповідала ся в іх (Вашым) імени.

Од Редакциі:
Писмо, о котрым бесідує ся в п. 3 (Залучник 1) опубликували мы в попередній Бесіді. Обік поміщаме дальшы з посіданых материялів.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

Z wielkim zadowoleniem, jako przedstawiciel mniejszości łemkowskiej, przyjąłem fakt Pańskiej inicjatywy i zaangażowania różnych organizacji reprezentujących mniejszość łemkowską do demokratycznych wyborów 2 przedstawicieli środowiska łemkowskiego do Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Ta inicjatywa dała mi i wielu Łemkom nadzieję na przezwyciężanie politycznych podziałów w łemkowskim środowisku, co więcej przeświadczyła mnie, że elity władzy w naszym kraju, w postępowaniu z organizacjami mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, zaczynają kierować się zasadami demokracji, równego traktowania wszystkich organizacji oraz wolnego wyboru samych zainteresowanych. Z radością przyjąłem również fakt, że w Gorlicach w dniu 16.04.2005 zebrali się przedstawiciele największych i najbardziej znaczących organizacji łemkowskich, aby w demokratyczny sposób, wspólnie, wybrać najbardziej reprezentatywne osoby do ww. Komisji.

Miały to być osoby najbardziej reprezentatywne, wybrane bowiem przez samych Łemków, w sposób jawny i demokratyczny. Wybór organizacji przyjąłem ze zrozumieniem i pokorą, chociaż mój wybór byłby inny. Ale skoro taki był wybór zebranych, jako Łemko uszanowałem decyzje i uznałem wybrane osoby jako przedstawicieli łemkowskiej społeczności, a więc także i mojej osoby, do reprezentowania naszych (moich) spraw przed Rządem RP.

Dochodzące do mnie informacje, że w chwili obecnej Pan Minister jednoosobowo zmienia te decyzje są dla mnie niezrozumiałe i przerażające. Czy dalej mam myśleć, że żyjemy w kraju, w którym kandydatów na różne stanowiska przynosi się w teczkach? Czy to jest demokracja, którą tak często się chełpimy? Czy takie postępowanie godne jest urzędnika państwowego demokratycznego państwa? Czy my Łemkowie mamy dalej myśleć, że jesteśmy lekceważeni i sterowani przez urzędników w Warszawie? Czy Akcja Wisław trwa nadal?

Przykre to i bolesne. Moje przekonania, a wręcz marzenia, że wraz z uchwaleniem ustawy o mniejszościach narodowych w Polsce normalnieje również stosunek elit władzy do samych mniejszości wydają się „pięknym snem".

Przedstawiciele organizacji, którzy lekceważąc sobie innych zebranych, bez usprawiedliwienia opuszczają obrady, sami się wykluczają z dialogu i wspólnego wyboru. Jednocześnie wypowiedziane przez jednego z działaczy Zjednoczenia Łemków do zebranych słowa: „i tak będziemy zasiadać w Komisji" są zadziwiające, a w kontekście zaistniałego postępowania Pana Ministra są co najmniej niepokojące. Mogą bowiem sugerować, że jedna z organizacji łemkowskich jest faworyzowana bądź wspierana politycznie przez Rząd Rzeczpospolitej, co byłoby niedopuszczalne, karygodne i naganne.

Z całą stanowczością stwierdzam, że popieram demokratyczne i wolne decyzje o wyborze p. Ołeny Duć-Fajfer i p. Jerzego Starzyńskiego podjęte przez reprezentantów 8 organizacji łemkowskich w Gorlicach dnia 16.04.2005 do reprezentowania społeczności łemkowskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Mam jednocześnie nadzieję, że Pan Minister przyjmie te decyzje jako wiążące i nie będzie wpływał na ich zmian.

Z poważaniem

Paweł Dubec
Pl. Wolności 17, 59-170 Przemków

Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości
Narodowych i Etnicznych / Łemkowie

Szanowni Państwo,

Zgodnie z nowa ustawa o mniejszościach narodowych Łemkowie dokonali wyboru dwu przedstawicieli do Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Na przedstawicieli tych wybrano dwie zasłużone i wpływowe indywidualności wspólnoty łemkowskiej, doktor Helenę Duć-Fajfer oraz Pana Jerzego Starzyńskiego. Wyboru tego dokonali przedstawiciele wszystkich łemkowskich organizacji, włączając Stowarzyszenie Łemków, Stowarzyszenie Ruska Bursa, Fundacja Wspierania Mniejszości Łemkowskiej Rutenika, Towarzystwo Miłośników Kultury Łemkowskiej, oraz zespoły Łemkowyna oraz Kyczera. Jedyną organizacją, która ewidentnie nie jest w stanie porozumieć się z reszta świata łemkowskiego jest Zjednoczenie Łemków, które opuściło salę gdzie dokonywano wyboru. Tym samym działacze Zjednoczenia Łemków jeszcze raz podkreślili, ze nie interesuje ich przyszłości społeczności łemkowskiej. Wydaje się oczywistym, iż osoby związane z tą organizacją powinny przystać na dobre do mniejszości ukraińskiej.

Z przykrością dowiaduje się, iż Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji usunął imię Pana Starzyńskiego z listy łemkowskich przedstawicieli i wprowadził na jego miejsce Pana Stefana Hładyka ze Zjednoczenia Łemków. Tym samym lista łemkowskich reprezentantów została zmniejszona o 50 procent podczas gdy Ukraińcy uzyskali dodatkowy głos.

Proszę uprzejmie jeszcze raz rozważyć te sprawę i przywrócić kandydaturę prawowicie wybranego Pana Starzyńskiego. Pan Hładyk, który jest zdeklarowanym Ukraińcem, powinien reprezentować społeczność ukraińska, a nie łemkowska.

Pozdrawiam,

Bogdan Horbal
The New York Public Library

Подібных писем надышло на рукы Міністра видимо дуже. Лем спосеред тых авторів, што прислали копіі і до нашой Редакциі были то: з Америкы – Даниіл Баволяк, проф. Павел Бест, Димитрий Галик, Мариянна Дубовчык-Бачык, Давид Дутканич, Сусанна Михаляцкі, Славомир Молодчак, Джан Ріретті, з Канады – Штефан Чепа, з Ішпаніі - Мирослав Клинковскій і з Польщы: Петро Кєц, Мирослав Михаляк, Петро Михаляк, Петро Стеранка і Катрена Тиханьска. Очывидні, не годни сме іх днес опублукувати, але в архіві затримуєме.

TOWARZYSTWO NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ
w Zyndranowej
38-454 Tylawa, pow. Krosno
tel. (013) 43 307 12

Zyndranowa, 2005-08-05

Pan
Jan SCHON
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
i Administracji
Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

W odpowiedzi na pismo z dnia 6 lipca 2005 roku w sprawie opinii na temat kandydatów mniejszości łemkowskiej do Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Rada Towarzystwa na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej krytycznie ocenia kandydaturę Pana Stefana Hładyka.

Pragniemy zauważyć, że większość organizacji łemkowskich dokonało wyboru kandydatów na konferencji w Gorlicach, w dniu 16 kwietnia 2005 roku, w osobach Jerzego Starzyńskiego i Heleny Duć-Fajfer. Co prawda członkowie naszego Towarzystwa, ze względów organizacyjnych, w powyższej konferencji nie uczestniczyli, w pełni jednak solidaryzujemy się z wyborem dokonanym na konferencji w Gorlicach z dnia 16 kwietnia 2005 roku i popieramy kandydatury Jerzego Starzyńskiego i Heleny Duć-Fajfer.

Nie rozumiemy stanowiska Pana Ministra, który przedstawia nam do zaopiniowania kandydaturę zgłoszoną tylko przez jedną z organizacji, którą jest Zjednoczenie Łemków. Nie znamy przyczyn skreślenia kandydatury Jerzego Starzyńskiego, który naszym zdaniem byłby doskonałym przedstawicielem Łemków żyjących na wygnaniu (ziemiach zachodnich), którzy w obecnej sytuacji zostali pozbawieni swojego reprezentanta. Pragniemy również zauważyć, że Pan Stefan Hładyk jest przewodniczącym Zjednoczenia Łemków, będącego członkiem Zjednoczenia Ukraińców w Polsce, które to z kolei posiada już swoich przedstawicieli w Komisji.

W związku z powyższym prosimy o ponowną weryfikację przedstawionych do Komisji kandydatur i dokonanie wyboru służącego dobru społeczności łemkowskiej.

Z poważaniem

RADA TOWARZYSTWA MUZEALNEGO
KULTURY ŁEMKOWSKIEJ
w ZYNDRANOWEJ
38-454 Tylawa, pow. Krosno
WOJ. PODKARPACKIE
tel. (013) 43 307 12

Przewodniczący

(p o d p i s)

Teodor Gocz

Писмо Музейного Товариства Лемківской Культуры в Зындрановій. Писма інчых лемківскых орґанізаций представиме в міру можливости в дальшых номерах „Бесіды".

ОГОЛОШЫНЯ

Карпато-Русиньскій Науковий Центер дає до відомости, же оголошує каждорічну

Нагороду ім. Александра Духновича в области русиньской літературы фундациі Штефана Чепы

Премія в сумі 1000 долярів буде дана за найліпшы творы в поезиі ци в прозі писаны по русиньскы, котры были надрукуваны за дотеперішній 5-річний період.

Нагорода ім. Александра Духновича помагат хосныванію русиньского языка в творах, котры приносят значучий вклад до русиньской літературы. Премія є фінансувана Штефаном Чепом з Торонта і выдавана Карпато-Русиньскым Науковым Центром.

Книгы красной прозы і поезиі, надрукуваны в періоді од 2000 по 2005 рокы мают право до Нагороды в 2006 році. Авторам або выдавцям треба представити і предложыти 3 екземпляры каждой книжкы з коротком біографійом. **1 квітня 2006 рока** буде остатнім дньом засыланя вшыткых матеріалів.

Адрес, де треба посылати книжкы:

2 екземпляры:
Professor Elaine Rusinko,
Department of Modern Languages and Lingustic, UMBC, Baltimore, MD 21250, USA
(e-mail: rusinko@umbc.edu)

1 екземпляр:
Doc.PhDr. Vasil' Choma, Olivova 13, 831 01 Bratislava, Slovensko

До той знимкы не надіслано нам допису, до допису ниже не надіслано нам знимкы. Бывать і так. (Ред.)

ЛУКА СУК

Окравочкы обряду „Лемківского Пущаня"

Так ся зложыло, же в лігницкым Кружку Стоваришыня Лемків остало привернене до жытя і функционує понятя, знаменного в колишнім жытю Лемків, обряду званого „Пущаньом". Мож бы го сьміло прирівнати до гнешніх обходженых в Польщы „Дожынок", з том ріжницьом, же гнешнім „Дожынкам" надано рангу великой державной урочыстости, прибраной в розкішны шаты, о шырокым артыстычным діапазоні, культурово осадженых в народных традициях.

Лемківскє „Пущаня" не мало нигда і не могло мати, так формальні, зорганізуваной оправы, зо взглядів очывидных і зрозумілых, не лем для кождого Лемка. Але, як вшыткы інчы обряды і звычаі, котры были плеканы і обходжены з релігійным намащыньом на селах медже Лемками, шырили ся, красили і бырміли з рока на рік, так і обряд пущаньовий подавал ся тым тенденциям і розвивал ся. Натужыня його навказности залежало од вроды вшыткых плодів, якы выдала гірска, трудна до управы земля, міцно узалежнена од климатычно-погодовых варунків.

Подумат дахто – чом так пізно, бо аж в листопаді святкувало ся музыком-забавом і гостинами, званыма кєрмешами, нпр. на Параскєвіі, на Димитрия ци остатній перед постом кєрмеш на Михала? Одповід єст дост проста. Спосіб жытя Лемків інспірувала природа: долгы остры, сьніжны з дуявицями зимы, пізнійше наглы розтопы, плюхы і зливы не позваляли на вчасне яруваня – ораня, сіяня, саджыня – і пересували жнива і выкопкы нераз на пізну осін, а як увзглядниме іщы тот факт, же вшытко робило ся ручні, без машын, то узмысловиме собі – чом так долго ся вшытко перетігало. Были рокы, же буракы, карпелі, капусту ци ріпу выберало ся спід сьнігу. Лемкы так міцно были вжыты в натуральны варункы і зжыты з природом, же ім не робило великой психічной трудности тягніня роботы до кінця. Чынили так з наказу в собі ношеного – же шкода дару Божого, но бо і не было ся на што озерати. Тяжко і долго выконували осінні роботы, од свиту до змерку, але жыли в настрою оптымальным: же буде свято, же буде одпочынок, же буде родинна гостина, же буде кєрмеш, же **одпустиме** си уж тяжкы роботы, же поіме до сыта на сьніданя, на полуденок, на вечерю, же оджыєме – як си жартували і ся сьміяли – же си попустиме ременя на брисі, бо тяжку роботу уж сме пустили в непамят, на пілрічну вільніст. І так, з того жартуваня о попущаню ременя, пущаню вільно тяжкой роботы і попущаню ризив жытя штоденного, а одданю ся стрічам, бесідам, гостинам, ярмакам, зазераню до шынку, вызволило назву окресового осіньом способу жытя – Пущаньом.

Окравок того вдячного обряду жыє і культивує ся в лігницкым середовиску. Єст ним орґанізувана, уж з 6-літньом традицийом, забава під назвом Лемківскє Пущаня, того рока орґанізувана 12 листопада. Пущаня наше має уж свою оправу зо сталыма культуровыма і консумпційныма приметами. Не спосіб цілостьовий опис выполнити дрібницями, хоц в підсьвідомости чуєме, як важне значыня мают і одгрывают они в людскым жытю. Приведу лем, же молодіж обслугуюча гости і перепроваджаюча конкурсы єст позберана в лемківскій народний одяг, сервуєме лемківскы стравы, а гудакы грают і сьпівают давны лемківскы мельодиі і сьпіванкы, аранжуваны в гнешніх стилях і рытмах.

Забава пущаньова тішыт ся значным поводжыньом, зыжджат ся з дальша і сходит з бизка на ню дуже молодежы. Дає ся зауважыти поколіньову выміну. Молодеж бавит ся чудово, інтеґрує ся незалежні од релігійных поділів ци стоваришыньовых опций а і народовостьовой приналежности. Позитивным обьявом єст то, же штораз веце молодежы вертат до рідной, прадідной бесіды. Не лем в поточній, штоденній мові, але тіж в писмі і чытальництві.

ПАВЕЛ КСЕНИЧ

Як на Лемковині дівчата ратували

Колиси, колиси, на Лемковині, в західній деси части, ишол Петро през село. Але смотрит, та там якыса векша громада на дорозі стоіт и грявк підносит. Спер ся Петро, ухами застріг, так барже од стороны іх зашол, зза дерева голову выштурил – и смотрит.

Но стоят. Але чого стоят? И по што ся друт? „Е, зла кров, треба іти домю!" – подумал. И уж праві ногу зза дерева выштурити думал, коли взрил... „Є, та то Тимкова Євка..." На дорозі стоіт и ся дре а пиля ней десятох парібків и тіж штоси повідают. „Га!" – думат Петро. „Га!" – думат дале. Ситуация кус для нього нова ся зробила. Бо то ліс, він – сам, они гын – в громаді. А и темно, бо то вечер, а гластиві ніч, и недуже видно. Но, кой тота Євка. Стоіт гын и кричыт. А тіж єй за дуже не видно, бо то ніч, и тоты з той громады так єй якоси обступили, же єй гластиві заступили и єй нич не видно. Лем єй чути, бо ся дре.

„Га!" – думат Петро. – „Євка кричыт." Кєд так якоси кричыт, же не знатя, чого кричыт, ци ій добрі, ци ій зьлі в тот вечер, а гластиві ніч, або и барже загальні.

„Думай, не думай – царьом не будеш" – здогадал Петро дідовы слова. Причына му втіче, але дівча кричыт. Не думал уж Петро, лем скочыл и пішол, з криком и пястуками. А і інтенциі тіж мал добры. И як дішол, так зачал толчы. На шыткы страны боксувал, копал, молотил. Курява ся зробила, крик ся піднюс. Євка не втихла. „Ех!" – вздыхнул си Петро. – „Та чого зас кричыш?" Причына неясна, курява затемнят, молочыня ся продолжат. Но, діяло ся, але выграл Петро. Розогнял товариство, як колиси Суховацкы забаву в Картовіцах. Лем Євка остала на дорозі в одежы стохманій. Уж не кричала, лем тепер сызы ій текли и ціла закурена была. „Думай, не думай..." – пірвал Петро Євку на рукы и до сусіда торгат.

Євка плаче, але Петро уж не думат, лем до сусіда летит и до двери дуркат. Отворяня ся продолжат. Петро бьє дале. И кричыт: „Сусіде, та отворяйте! Дівку єм вам з опресиі выратував." Євка з того стресу цілого тіж бити зачала, лем же Петра.

На тото шытко сусід праві ся з хыжы вказати дали. Нижшы од Петра о голову цілу. Баюсаты. Досьвідчены. Погладили баюсы, здолы посмотрили, чело стягнули, головом горі, пак долину махнули, и рекли:

— Є, та як так, та си єй бер!

Того – сого, што то я єм хтіл... В каждім разі, шыткы ся поклали, а в неділю за штырі тыжні весіля мало быти – Петрове з Тимковом Євком.

И як пришла речена неділя, так пришли и госьці. З єдной и другой страны, прошены и ніт. Підексцитуваны. Весело было. Голосно тіж, бо сьпівали. Шытко можливе одсьпівали, шыткы можливы фальшывы молоды не хтіли и гластиву выбрали. И уж не знали, што ищы выдумати, жебы жданя на Петра выполнити, коли влетіл на подвіря Семана з другого кінце села паробок Грицьо з криком:

— Петро оре під лісом!

Га, кус ся весільна громада змішала. Втихла кус, а гластиві цілком. Но бо як то так: „Молодий, а оре?!" Кой змішаня не тырвало долго. Першы скочыли сусід Тимко. Пірвали капелюх, на голову заділи, и полетіли під ліс. За нима полетіла молода, в єдній руци сукню підтримуючы, другом вельом притискаючы. За ньом зас полетіли дружкы и дружбове. А дале то уж летіл каждий, як хтіл. На кінци лем летіли гудакы, бо ім кус з інструментами непоручні было.

Но и так летіли шыткы през ціле село. Бо ліс акуратні на другім кінци села ся знаходил. И кєд уж были так деси посередині села, то праві зачало ситити. А коли ся уж меньше-більше до кінце села зближували, то ся злива зробила, якой не памятали найстаршы з участників лечыня. Але нихто ся барз дойджом не старал. А навет ся весело зробило. Гудакы штоси приграли, хтоси когоси для сьміху до болота дрылил... лем молода чогоси поважна была. Може зато, же ся о сукню бояла? Бо то дойдж, село ся скінчыло, оране ся зачало. Так – же ся навет затримала, черевікы ззула, вельон зняла, сукню в дві рукы підтягнула і полетіла дале.

И на конец долетіли. Петро орал – Грицьо правду повідал – але спер коня и ся на тото шытко зачудувал. И гудакам хвиля ся здала чудесна и важна, бо заграли... лем сусід Тимко, досьвідчены, інакше хыбаль оціняли. Обернули ся до гудаків, баюсами затанцували, гудакы втихли. Взагалі тихо ся барз зробило. Лем скоре дыханя молодой чути было. Але што, без черевіків, з єдного кінце на другій, в сукни долгій... В каждім разі – стояли. З єдной страны Петро, а з другой тоты, што летіли, зо сусідом Тимком напереді.

Сусід Тимко зняли капелюх, выляли з нього воду, што ся назберала в часі лечыня, и зас го наділи, жебы ся в нього вода назберала. Потім си кашльнули, перетерли баюсы и, перекривляючы голову в праву страну, рекли:

— Пришли сме, Петре, на твоє весіля...

Петро посмотрил на сусіда Тимка, знял шапку, чело перетер.

— На весіля, повідате – рюк. — Є!! — рявкнул. — Та я не мам часу!

И полетіл за коньом, а кін поперед нього, а борозда за нима обома.

ОЛЕГ РЫДЖАНИЧ

Дзвоны

В домі мойой молитвы
дзвонит дзвін прадідів.
В домі мойой молитвы
дзвонят новы дзвоны,
согласно, и сольо,
рождественно, воскресно
В святыни мойой жертвы
пропал дзвін стражданя –
неіменуваной покоры.
В святыни мойого труду
забренчали многы дзвіночкы
на глас... новий, теперішній.
Ждут партитуры,
з серця и розуму,
на розквитаня духовой культуры
в новім столітю.

Любін, 2005 р.

Епітафія сестры Ірины

Мою рідну сестру, Ірину
штоси вынесло на цмынтір в '48,
в труні з молодого дерева,
котре росло при тернині Західній.

До днес не згасла бесіда в селі
хто буде моім швaґром,
— товаришом долі.

Мойой сестры сын не пришол
— з темности.

Він повіл бы тото,
што я...
назвати не міг.

Мальчыці, 1988 р.

Буд

Верш для Адриянкы Маліш
на тогорічны єй уродины

Буд соколом, метеликом,
ластівочком в скорым леті.

Буд радісным пробуджыньом
серед квітів, сьпіву птахів.

Буд спомином того літа
што преминят.

Буд надійом пришлой весны,
што розгріват холод сердец,

Взлетом думкы, што прекрачат
океаны зимной воды.

Буд мельодийом того серця,
што збогачат людскы душы.

Буд.

Любін, серпен 2005.

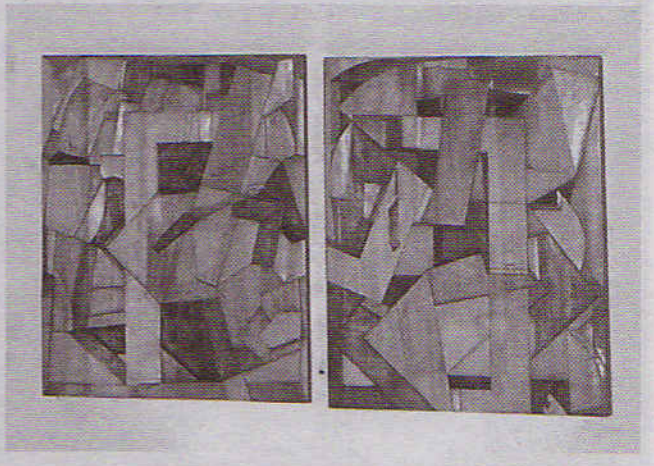

Богдан Карел, диптих „Ентропія"

Богдан Карел лавреатом

16 грудня в найдостойнійшій віком ґорлицкій будівли – Дворі Карвациянів проходила 21 уж едиция Презнтациі Ґорлицкого Пластычного Середовиска. Серед численных артистів значучий вклад в тоту імпрезу мают Лемкы, м.ін. спілпрацуюча з „Бесідом" родина Коцурів. Так было і того рока. Анна презентувала свої іконы, Ірина – фотографіі, Лідия і Михал (няньо) – ліноріты.

Та персоном номер 1 того дня был Богдан Карел. Він то акуратні остал лавреатом Нагороды ім. Альфреда Длуґоша за 2005 рік.

Богдан Карел, вродил ся 1954 рока в „нетыповым" як для Лемка місци, бо в Янках к. Варшавы, што было наступством ґенетычной – мож бы речы - вандрівкы Лосянів, з якыма неодлучний Богданів рід . Закінчыл Шлеску Політехніку. Од вельох років занимат ся артистычном ужытковом різбом. Выконує унікатовы рамы до зеркал і образів та поліхромуваны плоскорізбы, до котрых *натхніня черпат в кубізмі* – як гварит ся в каталогу ґорлицкой выставы з 2004 р.

Был артистычным куратором XX Ювілейной Выставы Прац Ґорлицкого Пластычного Середовиска. Презентувал свої працы на вельох выставах, в тым на минулорічній Выставі Русиньского Малярства в Музею Никыфора в Кренициі, орґанізуваній при нагоді VIII Сьвітового Конґресу Русинів.

Жычыме Лавреатови – чудовому творцю і, як мали мы ся нагоду переконати, одданому Лемкови – плодоносной вены. Для Його власной сатисфакциі і для добра нашой, значеной сучасністю культуры. (пт)

NATIONAL GEOGRAPHIC або ПОДОРОЖЫ ЛЕМКІВ

Процесия до гробу Св. Лазаря; знимкы, ту і дале, Автора допису.

ІВАН ДЗЯДИК

Свята Земля

(продолжыня – 3)

Лазарьова Субота

В суботу рано по молитві і сьніданю сідаме до автобуса і іхаме до Вифанії, до Монастыря Святых Мариі і Марты. Автобус мусит объіхати Оливну Гору, бо коротша дорога замкнена муром, котрий ставлят ізраільска держава на граници з Палестином. З автобуса видно сіры величезны бетоновы плыты, котры творят тот высокій на 8 метрів мур. Смотрю на тот мур і сам себе зьвідую – чом діє ся так, же єдны муры медже народами розваляют, а другы ставляют. Та-ж тоты два народы од віків жыли зо собом разом і на такє спілжытя сказаны до кінця, хоц ділит іх дуже.

Дорога наша веде на полудне, в сторону Мертвого Моря. Миняме медже інчыма мале палестиньскє містечко з льокальном школом для православных Арабів. Містечко Вифанія положене на східнім боці Оливной Горы. Околична земля плодоносна, роснут там пальмы, оливкы, фіґы, виноград і інчы земны плоды. Становит в своім роді оазу. Автобус підізджат праві на саме місце. Заходиме до монастырской церкви і береме участ в Літургії. В тій церкви по правій стороні од олтаря єст камін, на котрым – як подає традиция – сідил Ісус Христос коли пришла до Него Марта і повіла, же Лазар помер. Христос одповіл, же Лазар буде жыл. І так ся стало.

Церков примаєно гарді голузками пальмовыма і грецкыма фанами. По богослужыню одозвали ся дзвоны з церковной дзвінниці і розпочала ся процесия до гробу Св. Лазаря, котру на цілій трасі охороняли ізраільскы поліциянты. На улици при вході до гробу выслухали сме молитвы – єктеніі і євангелиі в трьох языках: грецкым, арабскым і славяньскым. Жебы достати ся до гробу Св. Лазаря і поклонити ся тому місцю, треба было одчекати свою колейку, бо поломників – як всяди, так і ту – было дуже.

Гріб Св. Лазаря побудуваний был на взір родинного жыдівского гробу, але в пізнійшых часах змінил свій выгляд. До середины печеры провадит 26 ступени сходів, до котрой осібно з запаленыма сьвічками входят поломникы. Там в невелькым поміщыню печеры в розі єст олтар з камени, прикрытий велькым каменьом, правдоподібно тым, котрым был колиси прикрытий гріб Св. Лазаря. З того місця през низкій і тісний отвір по східках входиме ниже до маленькой печеры, де по лівій стороні заховал ся гріб Св. Лазаря. Недалеко гробу єст грецкій жіночий монастыр, котрий – як подає традиция – побудувано на місци де колиси жыля родина Св. Лазаря.

В другым своім жытю Св. Лазар поплынул на Кипр і замешкал в Кітоні (днешня Ларнака), де жыл іщы приблизно 30 років і был першым єпископом Кітону. В 890 році однайдено саркофаг Св. Лазаря. Мощы частично перевезено до Константинополя, а част лишыла ся в Церкви Св. Лазаря, котру побудувано на тым місци іщы за часів цисаря Візантиі Леона Софоса. Церков істніє до гнеска, а в ей підземлях єст другій гріб Св. Лазаря. Пару років тому мал єм нагоду видіти тоту церков, гріб і мощы Св. Лазаря.

Вхід Господній до Єрусалиму

В суботнє пополудне іхаме до Виффагіі, на місце одкаль зачал ся триумфальний вхід Спасителя до Єрусалиму. Виффагія положена в підножах Оливной Горы, недалеко од Вифанії. Автобус не може доіхати на місце, та кавальчык дорогы ідеме піше. По дорозі переходи-

ме коло нового, але розваленого през ізраільскых вояків дому, бо там певно мешкал палестиньскій діяч Гамасу. Доходиме до грецкой Церкви Галилейскых Поломників, при котрій зобрало ся уж гідні прочан, а сербска група молила ся при камени, з котрого – подля традиції – Ісус Христос сідал на ослятко в дорозі до Єрусалиму. І мы прилучаме ся до них, а потім заходиме до церкви на богослужыня. Очекуючы на процесию, одпочываме на прицерковным мурку і позераме на околичны краєвиды. На недалекій гірці видно Церков Вознесіня Христового, званом „Руском Свічом", домінуючом высотом дзвінниці над околичныма будівлями.

Такой каждий поломник постарал ся о пальмовы голузкы, або з оливного дерева і примаіл іх польовыма квітками і крестиками выплітаныма през монахыню з узкых палмовых листків.

По должшым вычекуваню приіхал Патриярха Єрусалимскій Іриней і зачала ся процесия. На челі ішло двох стражників в мундурах і червеных округлых турецкых шапках, котры тугыма палицями, окутыма желізом, вдаряли в поверхню дорогы і робили прехід для процесиі. Традиция тота заховала ся іщы з часів турецкого пануваня на тій земли. Незалежно од того, по боках дорогы порядку пильнувала ізраільска поліция. На переді несли примаєну ікону представляючу Ісуса Христа на ослятку, а дальше ішли митрополиты, єпископы, священникы, монахы і тисячы поломників з ріжных краін Европы і Сьвіта.

Ідучы в понадгодинній процесиі, кус фільмую, позерам на поломників, слухам церковного сьпіву і вчувам ся в тоту радісну атмосферу. То велька радіст для каждого поломника, же ту і тепер може крачати по дорозі, котром Спаситель двадцет віків тому въізджал до Єрусалиму. Помалы доходиме до мурів Старого Міста і за Воротами Св. Стефана, а докладні в Церкви Св. Анны – місци народжыня Божой Матери – кінчыт ся процесия. Збераме ся при дорозі і ідеме до готелю на вечерю і одпочынок.

Квітна Неділя

В неділю рано з голузками пальм ідеме до грецкой Церкви Гробу Господнього на Святу Літургію. Богослужыня возглавлял Патриярха Єрусалимскій в сослужыню численного духовенства, так місцевого як і заграничного, в тым і нашого Преосвященного Владыку Григория. Патриярха выголосил святочну проповід, але в язику для нас незрозумілым – по грецкы. По Літургії одбыла ся процесия попри Кувукли – Гробі Господнім, в часі котрой деякы вірны голосно кричали „Аксіос" (гр. – достойний). А коли вышли сме з церкви на пляц, уж была інча атмосфера. Група арабскых маніфестантів кричала по арабскы і анґлицкы. Протест был звязаний з продажом през товдышнього Патриярху Іринея части патрияршого маєтку – землі і будівлі для жыдівского бизнесу.

Про тоту справу інформували тіж польскы медиі. На тамтых теренах, а головно в Єрусалимі іде велька борба медже Арабами і Жыдами о каждий кавальчык землі. Єдны прут до того, жебы Єрусалим был жыдівскій, а другы – жебы был арабскій і стал ся столицьом Палестины. Терплят на тым християне. Повідали нам, же орґанізациі жыдівского бизнесу в Америці дадут кажду суму на такій інтерес – якій зробили з патриярхом. В нашлідсвті того Патриярха Іриней престал справувати свою функцию. Од серпня 2005 рока Патриярхом Єрусалимскым єст Теофіль III, выбраний през Святий Синод і Братство Святого Гробу.

Маніфестанты далі собі кричали, а мы згідно з вчаснійшыма плянами з грецком групом пішли на авдиєнцию до Патриярхату. Патриярха привитал нас тепло, поздоровил і поблагословил. Провьюл тіж приятельску бесіду з нашым Владыком Ґригорийом. Был тіж почестунок ріжныма напитками. Нашы поломникы, покріплены на духу і тілі, засьпівали Патриярхови „Многая лєта". І так кінчыме черговий ден поломничества в Єрусалимі.

Вхід Господній до Єрусилиму

Нагы скалисты гірскы хырбеты Мойсейовой Горы.

Дорога на Синай

В понеділок рано лишаме Єрусалим і з баґажами пакуєме ся до автобуса, котрий повезе нас на полудне, до границі ізраїльско-єгыпетскої. Краєвиды зо скупом зеленином лишают ся за нами і тепер буде видно лем пісок і скалисты горы. По дорозі сперамe ся в місци, де на берегу зазначено рівень моря (Sea level). По лівій стороні в оддали видно Мертве Море. Доізджаме до положеного над ним курорту і там розпощаме кости і ідеме замочыти ся в соленій воді, бо як повідали декотры, ту не треба знати плавати, лем старчыт лячы сой на хырбет і мож чытати ґазету. Справдили сме, потвердило ся.

По одпочынку і засмакуваню соленої воды іхаме в напрямі Пілострова Синай. По правій стороні, на горі видно скалистий столп. Провідник повідат, же то жена Лота, заміна в столп соли. Певно деси ту недалеко была Содома і Гомора.

Переізджаме през чысте і задбане місто Еліат, а зараз недалеко – в Тасі преходиме мыты граничны пункты, ізраїльскій і єгыпетскій. Автобус лишыл ся по ізраїльскій стороні і з нашыма баґажами верне до Єрусалиму.

По другій контроли уж сме на єгыпетскій земли, а докладно на Пілострові Синай (по арабскы – зуб). Там чекат на нас інчий автобус. Рушаме, бо уж пізне пополудне, а пред нами шмат дорогы. По лівій стороні миняме курорты усадовлены на берегу Заливу Акаба, але на одпочынок неє часу і береме курс на полудньовий захід. Пізным вечером, недалеко од Монастыря Св. Катерины заізджаме до готелю на вечерю і нічліг. Та спаня короткє, бо уж о першій в ночы стаєме і рыхтуємe ся до дорогы. Автобус підвозит нас недалеко монастыря, а далі чекат нас трудне заданя. Крутыма скалистыма стежками і східками ідеме лем фурт догоры і догоры, жебы за три годины гвойти на вершок горы, котра называт ся

Мойсейова Гора

Наразі іде ся добрі. Ідеме групом, стрічаме дуже інчых поломників, туристів. В ставляню кроків помагат нам місяц, освічаючы дорогу. Арабы за 12 долярів пропонуют нам підвізку тамтышніма „таксівками" – верблюдами. Декотры корыстают з того транспорту, але мы постановили дійти піше. Іде ся штораз тяжше і роса выходит на чело, а одіти ся треба было кус теплійше, бо на горі холодно і часом дує зимний вітер. Арабскы гандляре подумали як выгодити туристам і заробити кус пінязи. Што якысий час на скалистых „поличках" стрічаме буфеты з горячом кавом і тейом та інчыма напитками і закусками. Єст нагода напити ся теплого і одпочнути.

По понад тригодинній спиначці нашли сме ся на вершку Мойсейовой Горы, а вершок тот має 2285 м. высокости. Стоіт там невеличка Церковця Св. Пророка Мойсея, в котрій над раном о сході сонця одправляна єст Літургія. Єст там тіж таблиця вказуюча місце де пророк Мойсей отримал од Бога Десят Заповіди Божых. То тади, през Синай переходил Мойсей з племенами Ізраіля в дорозі з Єгыпту до Землі Обіцяной, Святой Землі. Особливом атракцийом той горы єст схід сонця, котрий в тым дни наступил двадцет минут по пятій місцевого часу. Втовды вшыткы туристы наставляют апараты і камеры до сходу, жебы як найвеце зареєструвати того чудового видоку. Проміня сонця штораз барже освічают величезны голы скалы преріжной формы і надют ім ріжнородного чудового кольору. Туристы як мурянкы розышли ся по скалистых вершках горы і не можут одорвати очи од синайскої панорамы. Насычены тым видоком, сходиме помаленькы долину і обзераме трасу, котром сме ішли в ночы. Декотры повідали, же в ден бы ся не одважыли ньом піти.

Уж в підніжах горы миняме Монастыр Св. Катерины, але ідеме до автобуса, котрий повезе нас на сьніданя, а потім зас вернеме на тото місце.

Монастыр Святой Катерины

В підніжах горы, в глубині величезного яру находит ся єден з найбарже знаных православных монастырів Сьвіта – монастыр Святой Мученици Катерины. Монастыр побудувал в 557 році імператор Юстиніян в місци де пророк Мойсей мал виджыня Гориючого Куща. Монастыр окружений єст величезным оборонным муром і выглядат як фортеця, а до середины входит ся през низкы двери.

По вході на терен монастыря затримуєме ся при Гориючым Кущы, обмуруваным на высокіст чловека, жебы туристы не ламали голузок. То єдине місце, де він може роснути, а пересаджаня ци щыпліня го на інчым місци до того часу не дало жадного результату.

Доокола видно дуже ріжных будівли, без архітектонічного ладу і пропорций. Єст там мечет, мінарет, дзвінниця і інчым меншы будинкы. Вшытко єдно чує ся вельку гармонію духову, яка плыне з того монастыря.

Наш провідник провадит нас до монастырской церкви, котра єст не лем прекрасном реліґійном будівльом, але і правдивым музейом безцінных експонатів мистецтва. Уж самы вхідны двери, котры мают 1400 років, зроблены з кедрового дровна – то майстерске чудо. Над нима напис по грецкы: *Адде врата Господа; праведны войдут в них.* Церков побудувана з граніту в формі базилікы з абсидом – притвором. Вздолж церкви 12 колон симболізуючых 12 місяци – по 6 на обох сторонах. Над каждом колоном єст візантийска ікона зо святыма, выпоминаныма в усталеным місяци. З деревяной XVIII-вічной повалы звисат 50 лампад і канделябрів. Іконостас зроблений зо штырьох різбленых і позлачених части з іконами Ісуса Христа, Богоматери, Св. Катерины і Св. Йоана Крестителя. Над іконостасом велькє позлачене Розпятя. За іконостасом, над головным олтарьом єст найвекша дорогоцінніст той церкви – велька мозаіка зо сценом Преображыня, котра походит з VI віку. То єдна з найкрасшых під взглядом гармоніі кольорів мозаічных ікон, котры дочекали нашых часів. Під взглядом стилю припоминат мозаіку з Церкви Св. Софіі в Стамбулі. На жаль, мозаіка, котру єм виділ в Стамбулі парунадцет років тому, заховала ся лем во фраґментах, бо церков уж давно замінено на мечет. Внутрішній выгляд церкви так чудовий, же трудно одорвати очы. А ту час понаглят. Ідеме поклонити ся мощам Св. Катерины і достаєме по перстени з написом АГІЯ АІКАТЕРІНА, котрий буде для каждого дорогоцінном памятком.

Під церковным олтарьом єст маленька часовня прикрашена гардом синьом кераміком. Єст там тіж маленькій олтарик, котрий стоіт на тым самым місци, де – за традицийом – ріс Горіючий Кущ, пізнійше пресаджений на інче місце. До часовні вхід дозволений без обутя.

В будинку обік церкви, на першым поверху звиджуєме дорогоцінну колекцию ікон написаных в V – VI в. Колекция нараховує понад два тисячы ікон, а найбарже знаны і найстаршы то Христос Пантократор, Апостол Петро, Богоматір з Младенцьом, Вознесіня.

Скарбом монастыря єст бібліотека з тисячами безцінных книжок, друга по Ватиканьскій. Ту преховуваны сут понад три тисячы манускриптів на ріжных языках. В тій бібліотеці серед ріжных цінных рукописів сут два знамениты кодексы: Сирийскій кодекс і Синайскій кодекс.

На конец нашого поломничества до монастыря мали сме стрічу з настоятельом монастыря Архіепископом Синаю Даміаном, котрий оповіл нам о монастырскым жытю і проблемах православія в арабскым краю. Знал тіж проблемы нашой Церкви. Поблагословил нас, подарувал нам іконкы і книжочкы „Монастыр Святой Катерины" та передал жычыня для вірных нашой Церкви.

Кінчыме побыт в монастырі, сходиме до автобуса і іхаме до готелю на полуденок. По полуденку выруша ме в поворотну дорогу до Ізраіля. На граници ізраільскы погранічникы контролюют нас долго і докладні, бо вертаме з арабского краю. До Єрусалиму доізджаме о пілночы.

(далі буде)

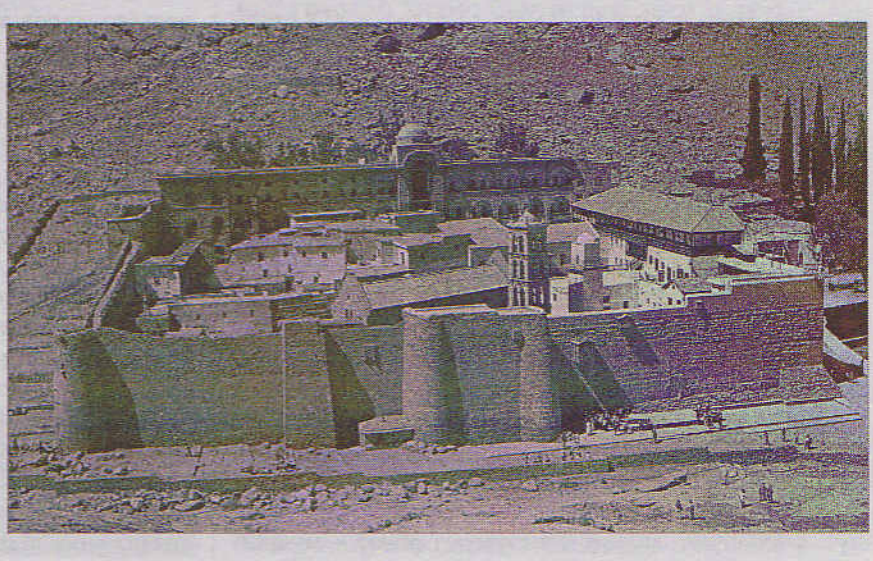

Краківскій Бурсак

Краків – столиця культуры не лем Поляків

Жебы пояснити тот наголовок, котрий хцеме ввести як знакуючий тексты, надсыланы з Кракова, головні през студентів діючой гев уж од 2001 рока лемківской філології, прикличеме на початок добрі знану в краківскым лемківскым середовиску анегдоту:

— А Ты знаш, же Краків є прадавном столицьом Лемків? – звідують старшы студенты свіжо принятого на І рік Лемка.

— Гей, гей – сміє ся тот, знаючы, же то якісе кєпкуваня з него.

— Але направду! То-с Ты не знал? Преці зве ся Краків, так як Грибів. По польскы было бы Krzaków, Grzybów. Та то ясне. Заложыл го давний лемківскій князь Крак. Вшыткы Лемкы тото знают.

Молодий студент престає ся сміяти. Думат, застанавлят ся і так до кінця не зна ци то жарты. Але особливі тепер привязує ся до того міста і чує, же ту може дозрівати його лемківскіст, же ту, в тій старинній атмосфері, де подібно ученикы Кірила і Мефодия заложыли єпископство східнього обряду, де в Кляшторі Сестер Клярисок є прецінна XII вічна ікона Матери Божой, де в Вавельскій Кафедрі є чудова каплиця Святого Креста прикрашена в XV столітю візантийскыма фресками (а на Вавелю такых фресків было гідні більше), де Лемко Чырнянскій в роках 1874-1875 был ректором Ягайлонского Університету, він – студент котрисой краківской Алма Матер може ставати ся дозрілым в своій автономній лемківскій достоменности.

На днес не повім, ківко Лемків студює в Кракові, ківко гев працує, мешкат, жыє од давна, занимат высокы становиска. Напевно тоты чысла подавати треба в сотках. Писала єм про Лемків в Кракові в XIX столітю. Думам, же діждеме ся працы на тоту тему в однесіню і до попереднього і до пізнійшого часу. А на днес хочеме хоц бы вказати, же тото што гев ся родит в найщестливійшы, як ся бесідує, рокы чловечого жытя, має свою вартіст і для нас. Же лемківска студентска молодеж не лем гулят і співат (што най ій буде на здравля), але тіж вчыт ся языка, формує свій лемківскій світогляд, дискутує і ....ТВОРИТ. В ріжний спосіб творит.

Предо вшыткым творят спільноту. Як чытала єм опінію Стефана Шаха про XIX – вічных Лемків, же "все і всяди ся разом тримали", так і днес слухам ріжных опіній ци то студентскых з академіків, ци вірных і священників обох східніх церков в Кракові, ци выкладовців на учельнях, і сут они дослівно такы самы: "Лемкы ся все разом тримают".

Але творят тіж і в інчым значыню того слова. Пишут, компонуют, малюют, выдумуют ріжне – мудрійше і глупійше, поважне і веселе, барже і менше вартістне, але – і тото по мойому єст найвашнійше – по свойому, по лемківскы. Де бы ся не стрітили, Лемкы в Кракові бесідуют, співают ци сварят ся по свому. Сут прото достеріганы і цінены.

Творят тіж самых себе. Мают одвагу і сміліст в тым вынятковым місті діалогу, входити в діалогічну конфронтацию з Інакшым – Поляком, Українцьом, Білорусом, Росияком, Орміяном, в котрій формуют себе в єдиний вполни творчий і підметовий спосіб – узнаючы свою і чужу ріжніст а єдночасно рівніст.

Думам, же на тій страні вкажеме власні ріжны формы молодой лемківской творчости. Зачнеме од репортажів з імпрез, од котрых остатньо аж густо в Кракові. Але будеме заміщати і тоты пробы самодільного писаня студентів, якы інспіруваны сут на занятях лемківского языка. Найчастійше мотывуваны сут они темом занять, граматычным проблемом, лексикальном задачом, стилістычныма цвічынями, парафраузуваньом, итд. Помалы, мам надію, тота страна стане ся барже самодільна і може діждеме ся редакторского помічника Петра Мурянкы.

Та што такого діяло ся в Кракові в остатнім часі? Почытайте:

— од червця до грудня 2005 реалізуваний был великій едукацийний проєкт *"Okrągły stół". Młodzież poznaje kulturę Łemków,* орґанізуваний през Воєвідску Публичну Бібліотеку в Кракові при спілпрацы Самоурядовой Корпорациі Юзефа Дітля, Містовой Публичной Бібіотекы в Ґорлицях і Стоваришыня Лемків. Брали в ній участ ученикы II і III кляс ґімназий в Санковій к. Ґорлиц і в Сломніках к. Кракова. Ефектом є двоязычна польско-лемківска публикация зложена головні з текстів участників проєкту, тлумачены на лемківскій язык през студентів лемківской філології.
Про тот проєкт і його реалізацию шырше написал Ваньо Феш (студент I рока лемківской филології /Бесіда Нр 87, стор. 18-19 – Ред./)

— В знаній краківскій "Пятці" (Ліцею нр V) од вересня 2005 реалізуваний єст проєкт "Od Tylicza do Bartnego – Spotkania z Łemkami", котрий окрем циклю выкладів про лемківску культуру, операт ся на выіздах на Лемковину, стрічах с Лемками, познаваню іх традиций і жытя. Його ефектом мают быти самодільны працы молодежы про Лемків, опрацуваня мап знакуваных лемківском історийом, створіня школьного архіву на тоту тему і публикация зобраных материялів і приготовленых опрацувань. В рамах циклю стріч, 30 листопада выклад про літературу і язык Лемків выголосила ниже підписана.

— Дня 18 листопада 2005 р. студенты II і V рока лемківской філології пришыкували студентам I рока той філології торжественны "отрясины", а потім было "гуляючо-співаючо" аж до рана. На тоту тему чытайте допис Олены, Варкы і Насткы (студенток II і V рока філології).

— Дня 19 листопада 2005 р. в краківскій Віллі Децюша (Willa Decjusza) проходила сесия запераюча програм *Mniejszości na co dzień w kierunku wielokulturowości.* В тым програмі, котрий тырвал од жолтня 1999 рока по листопад 2002 р. (а потім іщы был продолжаний в однесіню до імігрантів – марец 2003 – листопад 2005) як памятаме, выступували і Лемкы (в марци 2001 р.) Сесия 19 листопада посвячена была темі *Mniejszości narodowe i etniczne oraz imigranci w świetle polskich uregulowań prawnych.* Лемків на тій сесиі репрезентувала ниже підписана, котра м. ін. піднесла справу неперестеріганя през Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрациі розпоряджынь Уставы о національных і етнічных меншынах в однесю до Лемків, і студент права ЯУ, Петро Карел.

— Дня 20 листопада 2005 р. в краківскій православній церкви фрагменты Службы Божой одспіваны были през лемківску молодеж з Молодіжного Церковного Хору "Ірмос" під диригуваньом Демка Трохановского.

— Дня 23 листопада в Медженародным Центрі Культуры в Кракові проходила організувана през Міністерство Внутрішніх Справ і Адміністрациі і Крайову Раду Радіофонії і Телевізиі Конференция на тему *Dostęp mniejszości narodowych i etnicznych do mediów elektronicznych - stan prawny, praktyka działania i perspektywy.* Лемківску меншыну репрезентувала ниже підписана і студенты: Славко Загурскій (лемківска філолгія, журналістыка), Петро Карел (право), Анна Коцур (абсольвентка УГА [AGH]). Піднесена остала м. ін справа трудности в урухомліню лемківского телевізийного програму інформацийно-публицистичного (обіцяно розвязаня того проблему). Засигналізувано тіж, же програм Радила Краків "Кермеш" неє лемківскым етнічным програмом. Ведений през етнографічных Лемків (фактычні Українци) в "оригінальным" (sic!!!) языку, є він фактычні українскым програмом.

Коли посмотрити, же вымінены стрічы і конференциі проходили головні в другій половині листопада, то мож зрозуміти што значыт "было густо".

Тівко мойого вступу. А дале передаю перо Вам, моі студенты. Коли треба буде, поможу, підповім, провірю, часом напишу про тото, што ся діяло в Кракові, а не брали сте в тым участи. Але то Ваша творча страна. Пиште, рысуйте, фотографуйте. На початок Вы: Олен, Варко, Настко... а потім і Вы... (.....)

Олена Дуць-Файфер

Оддаєме до диспозиції „Краківского Бурсака", на початок, 4 стороны „Бесіды". Та все не будеме такы гойны. Пак будут то дві стороны. Витаме красні і жычыме крылатых пер. Редакция.

Др Олена Дуць-Файфер ліском пасує „на штудента" перший річник лемківской філології.

Забава в забаву

18 листопада 2005 рока в Студентскым Клюбі "Бакалаж" в Кракові мы, студенты лемківской філології зорґанізували сме забаву. Імпреза ся повела, не мож нарікати на малу присутніст. По долгій перерві в орґанізуваню імпрез в „Бакалажу" (1,5рока) люде не могли ся собом натішыти, не могли ся выгуляти, ани выспівати, тото вшытко причынило ся до того, же през цілий час была гын выняткова атмосфера.

Перед імпрезом пририхтували сме выступ. Треба підкреслити, же велику ролю в выступі одограли студенты I рока. Праві вшыткы то Полякы (єст лем єден Лемко), котры перший раз стрітили ся з нашом культуром власні в „Бакалажу". Вшыткы мали вантпливости што до того, ци „першакы" дадут си раду, а они вывязали ся зо свого обовязку на пятку. Здає ся нам, же тота забава защыпила в них лемківского духа...

Як выглядали пририхтуваня, што привело нас до орґанізациі забавы, што нас чудувало і што нас трапило хцеме Вам переказати в другій части статі.

Два тыжні пред забавом:

— Ей!!! Може бы сме зробили дашто в тым Кракові?! Вшыткы лем фурт йойчут, же нич ся гев не діє!

— Можна бы! Лем што?

— Зробме забаву. Подібно недорого мож выняяти салю в „Бакалажу".

— Но, як бы ся дало туньо салю выняяти, то можна бы. Принаймі си люде поскачут!

Пару дни пізнійше:

— Саля єст! Зарезервувана! На віснадцетого листопада. То уж праві остаткы будут. Може дакус люди ся зъіхат! F

— Дахто все приде. Мі ся така думка в голові крутит – може пред забавом дашто бы іщы зробил.

— Што зас?! На ухах будеш гуляла?

— Ні, може даякій выступ? Штоси бы сме заспівали, пару вершы бы повіл! Га?

— А кому ся буде хтіло?

— Нас єст пару осіб, на першым році двадцет єден, може хтоси буде хтіл з нами выступити.

— Треба бы ся іх звідати.

— То мож тіж дакого запросити, даякы Шыхы, жебы сме ся надармо не плювали, най нас дахто видит!

— А што бы сме заспівали?

— Може "Маєрана", "Іду домів"?

— Ооо ні!!! То уж такє прежерте!

— Прежерте, не прежерте, все выходит! Хоцкі ся не сблазните!

— Най буде! Я хцу "Ей думаш собі думаш", то моя улюблена і може іщы "Ганцю не дримай"

— Но, а на конец "рыкне" "Гей такого мі жалю" і буде! Най мают!

— А вершы?

— Тіж даякы стандарды найліпше: Русенко, Желем, Мурянка, Дуцьова і кого бы іщы?

— Грабан, Трохановска і Стефановскій. Сама клясика. А, і Собин іщы можна.

— І фертик. Выступ маме цацаний!

Ден пізнійше (тыжден пред выступом):

— Ей першакы! Выступ робиме! Хцете з нами?

— A co by trzeba było robić?

— Навчыте ся пару співанок.

— Śpiwaty? Hej! Możeme! Nauczyliśmy się właśnie „Kazała mi mama". Możeme zaśpiwaty?

— Можете! А іщы треба пару вершів повісти. По польскы очывидно. Не будеме вас премучати.

— Ja chcę po lemkiwsky!

— Ja też nie chcę po polsku, tylko po lemkiwsky.

— А хто взагалі не хце выступувати?

— Wszytky chcemy!

— Вшыткы?! Но добра, най вам буде.

— Маме ту тексты вершів і співанок. Навчыйте ся. В віторок робиме пробу.

Вечером того самого дня:

— Але тоты першакы сут супер!!!

— Нооо... Розвалили мя! Думала єм, же не будут хтіли з нами выступити, а ту маш бабо пляцок! Вшыткы ся пхают!

— А потім іщы єден до мене пришол, же він верша не достал, а хце. Але найсмішнійше, я му бесідую: "Спокійні! Сут іщы два, по польскы", а він до мене, же він хце по лемківскы!

— Ой, чорно то виджу! Тепер кождий ся вырыват, же по лемківскы, але што з того буде...?

— Споко! Якоси буде!

— А я іщы штоси выдумала! Як ся так тоты молоды рвут, то може бы сме іх окстили, при оказиі. Ні? Лем жебы то несподіванка была. Ґамбы на ключ! Як ся котрыса выґадат, то не знам што ій зробю.

— Добре!

— Кажеме ім дашто дурне зробити, докторова най іх выбє, якысе шлюбуваня ся ім выдумат!

— Нооо!!! Зробиме котикам кстины!

Віторок (по пробі):

— Ой чорно то виджу!

— Декотры не за барз знают прочытати тоты вершы.

— Знала єм, же так буде! По што было ся пхати!

— Не йойч, не єст найгірше! До пятниці купа часу, навчат ся! Обіцяли! Прецін то не якісы дурны уці, жебы на сцену як бортакы выходили. Навчат ся напевно!

— А там в "Іду домів" в декотрых місцях абсолютні не іде!

— Як хлопці будут з інструментами то підограют і запхают діры.

— І темпо якысе такє як флякы з олійом.

— Приспішыт ся.

— Ждийте ле, штоси вам вкажу. Выдумала єм такых пару рымуванок о першаках:

Володкы вшыткы знают
І барз ей поважают
З хлопцями все ся тримат
І николи не проклинат
Полно єст ей всяди
Нихто ей не даст рады.

За Кесарым дівкы ходят
Очами все за ним водят
А він не знат што робити
Іщы не хце ся женити

Пелехаты волося Мартина
Дізрит навет сліпа Лемкыня
Бо з Мартина велич хват
В своім ансамблю прекрасні грат.

— Файне! Як бы выдумал такій вершык о каждым, то бы было весільше.

— Може дашто разом выдумаме.

— Афія – лелия. О! Буде.

— (...)

— Но то маме вшыткых! Добрі сме то выдумали.

Четвер вечером

— Знате што ся стало? Нич з того заранішнього выступу!!! Лем публику з себе зробиме!

— Што зас?!

— Ігор написал смску, же не приіхат!

— Што він выдумує!?

— Пише, же хворий.

— Но то красні! Неє уж ґітары і гармошкы! Што то за капеля! Іщы без ґітары якоси буде, але без циі...!

— Ні, ґітара буде! Мірусь повіл, же єднак приіхат, але і так буде кляпа, языкы будут на нас чесати!

— А Юзек буде?

— Не на 100%, але радше так!

— Тепер то лем бракує, жебы Куба задзвонил, же заран не даст рады быти.

— Я лем мам єдну раду. Треба до Ігоря дзвонити і просити, хворий ци здоровий, най приіжджат, бо як си без него раду даме?

— Треба сприбувати. Може іщы приіхат!

— Як ні, то трудно, заспіваме акапелла!

Пятниця – выступ:

— Якоси пішло!!!

— Знала єм, же піде!

— Знала, знала! А хто ся найбарже тряс і літал як шалена коза на припони.

— Нооо, я напевно ні.

— Ja się raz w wierszu pomyliłam.

— Супер было! Такы дрібниці взагалі ся не рахуют!

— Певно! Вшытко в порядку было!

— І капеля доіхала...

— Dziękujemy za niespodiwanku. Ja się tak wzruszyłam, że aż się popłakałam.

— Czemu nam nic nie powiedzieliście?

— Га! Втовды не было бы несподіванкы!

— Лишате ся на забаву? ДЙ Уйо грат!

— Певно!

— Ale dobri sme śpiwały? Ni?

— Добрі, добрі?

— Повім вам штоси смішне. Перед хвильом хтоси до мя підышол і ся звідувал ци сме вшыткы Лемкы! Кус ся здивил, як єм му повіла, же ні.

— Га, га, га!

— Jak się cieszę, że nie dostałam się na romanistykę!

— A ja już wiem, że ta filologia, choć przypadkowa, była moim powołaniem.

Олена, Варка, Настка

ШТЕФАН ФЕРЕНЦ

Товды уж пізно

В селі Липовец, саноцкого повіту, жыли собі в своій циґаньскій буді Ваньо Кулявий зо свойов Каськов і дітми. Жыли собі весело, без старости*, як звычайні Циґане. І гнеска Ваньо грає на гушлях, а Каська контрує на гребени. Влітує зо двора пятрічне дівча, прерыват ім веселу музыку, бо кричыт:

— Мамо, мамо! В Юречка іли солонину. Мамо, і я хочу солонины.

— Та де я, дітино, возму для тя солонины, кєд не мам ґроша? Солонину треба купити, — гварит мама.

Циґанча ся розплакало. Ваньо перестає грати, гласкат го по голові і потішат, як може:

— Цыт, не плач. Може ся дахто женил буде, та піду грати, зароблю грошы і куплю солонины, дуже солонины, то і мы будеме солонину істи.

— І я буду іла? — просит ся маленька Зузка.

— І ты будеш іла солонину.

Скаче Зузка з радости і сьпіват: „Буду іла солонину! Буду іла солонину, так: гам, гам, гам!" — та вказує обома жменьками, як буде іла солонину.

Ваньо потягнул єй смыком по плечах і повідат:

— Зузко, солонину ідж з хлібом, а не саму, бо сама солонина ти пошкодит.

— Даш покій дівчату! — боронит Зузку мати.

— Ід, глупа, — гварит Ваньо. — Та дівчатиско ся обыст самой солонины і захворіє. Та товды уж пізно бити і наказувати.

* старіст - старунок

Выімок з оповіданя „Циґаньскє весіля"; наголовок надано одредакцийні. Взято з выданя „Календар Лемко-Союза – 1940", стор. 84

Дівчата, я іщы мам віночок, зробте з тым дашто...

(зо студентской імпрезы в краківскым „Бакалажу", см стор. 23 – 25)

Афоризмы о любови

Лем любов розуміє таємницю: інчых обдарувати і самому при тым стати ся богатым. (Клеменс Брентано)

Любов не дає розуму бортакам, але наймудрійшых отуманят. (Оноре де Бальзак)

Любов зачынат ся розвивати аж товды, коли кохаме тых, котры не годни ся нам на нич придати. (Еріх Фром)

Не міцно влюблений тот, што добрі потрафит оповідати о любови. (Франческо Петрарка)

Хто вірит в свободу волі, тот николи не кохал і николи не ненавиділ. (Марі фон Ебнер-Ешенбах)

На нещестя можут нас сказати інчы, на любов сказуєме ся сами. (Льопе де Веґа)

Любов може ся жывити найменьшом кыршынком надіі, але цілком без ней істнувати на годна. (Вольтер Скот)

Неє векшой іроніі жытя як іронія любови. (Кароль Лібельт)

Проблемом нашого часу не є атомова бомба, лем серце чловече. (Альберт Айнштайн)

Максим і Клим

— Колиси єс мі гварил, же я твоя зьвізда, а тераз мя чаровницьом называш — жалит ся жена пред Максимом.

— По правді, моя ты чарівницьо, воліл бы-м, жебы-с была зьвіздом... далеком од мене на милионы кільометрів.

*

— Максим, будеш мя любил, коли моі волосы будут сивы?

— Чом бы ні?! Ци я тя не любил, коли твоі волосы были чорны, червены, або жолты?

*

— Чом єс, Максим, такій смутний?

— А, дал єм выложыти карты і стояло там, же мі жена гмре...

— Не вір картам, карты не гварят правду.

— Прото єм і смутний.

*

— Чом єс дал на памятнику свойой жены выписати, же она мала 32 рокы, кєд мала 48?

— То была єй остатня воля.

*

— Не знам што робити з тым моім хлопом — скаржыт ся Климова жена пред Максимом.

— Но та што такє?

— Коли му недобрі, та ся опьє, а як ся опьє, та му недобрі.

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.25 00:51:45 -05'00'

ЮЛИЯН ТАМАШ

О болю

Ніт чловека, жебы тя не знал. Але сут люде, што ся божат, же тя не знают, як знаємий одвертат лице од знаємого про ганьбу або про надутіст, вшытко єдно.

Брат по слові мі повіл: поезийом є вшытко, на што смотриме, больом є вшытко, чого дітхнеме.

Ты дар і кара, сенс і слабіст вшыткых, што познали міц несподіваня, подых смутку, чар щестя, красу гріха, неминучіст смерти.

В тобі вродит матір дітину, поета слово, жытя красу, рыбар сенс блуканя, вірна жена любов в чеканю, і ніч – сонце.

О любови

Любов то – кєд поета дітхне сьвіт і з той любови вродит ся верш.

Любов то – кєд в виді смерти за правду выгребеш ся на шыбеницю, челом затримаш кульку.

Любов то – кєд остаєш тихо, а оген ся ти серцьом кормит.

І кєд рікам зміняш течыня, жебы спрагнены мали де жажду гасити.

І кєд з вельох доріг выбераш найтяжшу, жебы інчым, што по тобі будут ньом іти, лекша была.

О лісі

Зайд до ліса. Він густий од сенсу. Тін ти николи на землю не падат. Притримат го далека рослина, рукы вшыткых приятелів, што єс іх не мал.

Зайд до ліса. Познаш, же тяжко прейдти дорогу од края до края. Остан му в серци і дуркай як лісова година.

Зайд до ліса. Твій сон, крегкого стебелка, же ты ліс, стає ся дійсністю. Повіш – ци красший сон од дійсности.

Не піду до ліса. В собі го ношу і з дня на ден стебло по стеблі вычытую. Глядам дуба мудрости, хоц знам, же для нас він іщы не выріс.

Не зайду до ліса. В собі го ношу і дорогы, што веде з його края до края – ніт.

Послухайте вшыткы люде лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным каламутит воду.
Послухайте, може ся вам придаст тото в біді,
може навчыт шанувати братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Зима засыпала Лемковину, „сьнігом буря вшыткы стежкы замела" – як писал наш коханий Учытель Русенко... Правда, тыма днямы уж пущат. Правда, я уж – го, го – одколи, так по правді, стежками тыма не ходжу. Нибы лем перхам понад верхами, долинами, нибы лем духом закукну гев і гын, нибы при ничым уж моі босы стопы. Нибы спечы іх уж не годен ниякій мороз, выстуденіти мокра студін пущаня, а вшытко єдно – студено мі.

Студено мі од... – уж хтіло ся мі речы – од люди. Та ні. Бо од люди іде тепло. Ци ходил бы-с босыма стопами по земличці тій, ци лем перхал понад ньом – од люди стрітити тя годно лем тепло.

То од нелюди тягне студіню, проникат до шпику кости, морозит одягнену в тіло душу. Нелюдска студін засыпала стежкы. І як же ходити по них босыма стопами... (пт)

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Odszedł Pasterz Dobry* (pt) – słowo pośmiertne o Ks. Michale Żuku;
str. 7 – *O wieczności* (Mychał Kowacz) - wiersz
str. 7 – *Profesor Istvan Udvari* (pt) – słowo pośmiertne;
str. 8 – *Moje przeżycia* (Emilian Pyrcz) – wspomnienia mieszkańca Hańczowej (zakończenie);
str. 9 – *Weekend Łemkowski* (Petro Trochanowskij) – reportaż z imprezy w Poznaniu;
str. 11 – *„Lemko Tower" kolęduje* (pt) – prezentacja nowej płyty CD zespołu;
str. 12 – *Spełniam swój obowiązek* (Ołena Duć-Fajfer) – relacja o stanie przedstawicielstwa Łemków w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych;
str. 13 – *Szanowny Panie Ministrze* (Paweł Dubec) – list otwarty w sprawie przedstawicielstwa w KWRiMNiE; *Szanowni Państwo* (Bogdan Horbal) – jak wyżej;
str. 14 – *Pan Jan Schon Podsekretarz Stanu...* (TnRMKł.) – jw.: Ogłoszenie konkursu do literackiej Nagrody im. Ałeksandra Duchnowycza;
str. 14 – *Okrawki obrzędu „Łemkowskie zapusty"* (Łuka Suk) – reportaż z imprezy w Legnicy;
str. 16 – *Jak na Łemkowynie dziewczęta ratowali* (Paweł Ksenycz) – humoreska;
str. 17 – *Dzwony, Epitafium siostry Ireny, Bądź* (Ołeh Rydzanycz) – wiersze; *Nagroda dla Bogdana Kareła* (pt) – prezentacja artysty;
str. 18 – *Ziemia Święta* (Iwan Dziadyk) – z cyklu *National Geographic albo podróże Łemków*;
str. 22 – *Kraków – stolica kultury nie tylko Polaków* (Ołena Duć-Fajfer) – wprowadzenie dla nowej kolumny „Krakivskij Bursak";
str. 23 – *Zabawa w zabawę* (Ołena, Warka, Nastka) – rozbawioną prozą o imprezie w „Bakałarzu";
str. 26 – *Wtedy już późno* – (Sztefan Ferenc) – humoreska; aforyzmy; dowcipy;
str. 27 – *O bólu, O miłości, O lesie* (Julyjan Tamasz) – mała proza.

Na pierwszej stronie okładki: *Sanna*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: *Kapliczka w Jastrzębiku*, foto: Piotr Basałyga

ttttttttttttttttttttttttt

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków s Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny) – e-mail: murianka@op.pl w Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. poczt. 83 w Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę w cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

ttttttttttttttttttttttttt

Numer wydano dzięki dotacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji